



Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 7 - Number: Special Issue (Özel Sayı) 3, p. 15-36, May 2023

Kütahya ve Yöresi Ağızlarında Tasvir Fiillerinin Kullanımı Üzerine Notlar* **

Notes on the Use of Descriptive Verbs in Kütahya and Its Region Dialects

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1204045>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
14.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
17.02.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.05.2023

Asya Studies

Prof. Dr. Ayře Nur Sır Dündar
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü
aysenur.sir@dpu.edu.tr

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-3240-3539>

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

** Bu çalışma, 20-22 Ekim 2022 tarihleri arasında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen “14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Birleşik fiiller, bir sözcükle hem anlam hem de biçim yönünden kalıplaşarak oluşan eylemlerdir. Anlamca birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan ve tek bir oluş ve kılıf gösteren birleşiklerin Türkçede çeşitli kullanımları mevcuttur. Bunlardan biri, iki fiilin belli kurallar çerçevesinde birleşmesi şeklindedir. Analitik tarz birleşmeler adı altında incelenen bu yapıların özel kuruluş yapıları ile anlam değerleri vardır. Ana unsur olan birinci fiil, genellikle ünlü ya da {-/I/U} p} zarf-fiil eklerinden birini alır ve yardımcı fiile bağlanır. Bu tarz fiillere kimi zaman da /-(y)İp git-/ biçimindeki uzaklaşma fiili ve /-(y)AcAğI gel-/ /-(y)AsI gel-/ /-(y)AsI ol-/ /-mA+II ol-/ biçim birimleriyle yapılan isteklenme fiili eklenir. Sözlüksel anlamını kaybederek ana fiili çeşitli yönlerden betimleyen bu tür yapılar, eylemin başlama, devam etme, olup bitme, yeterlilik, süreklilik, tezlik, beklenmezlik, yaklaşma, uzaklaşma, alışkanlık, tekrar, pekiştirme gibi çeşitli anlamlarını bildirir.

Bu çalışmada, Kütahya ve yöresi ağzlarında bulunan “fiil + zarf-fiil eki + fiil” dizilimli tasvir fiili yapıları ve bu fiillerde kullanılan unsurlar ele alınmış; bu tür birleşik fiillerin hem sözlüksel (leksik) hem de görünüşsel (aspekt) anlamları incelenmiştir. Tuncer Gülensoy’un Kütahya ve Yöresi Ağzları adlı eseri ile Kütahya ve yöresi ağzları üzerine yapılan yüksek lisans tezlerinden istifade edilmiştir. İlgili yazılı kaynaklarda taranan metinlerde tespit edilen bil-, dur-, gel-, git-, gör-, kal-, koy-/ko-, ver-, yaz- tasvir fiillerinin sözlüksel anlamları sıralanarak bu anlamlar örneklendirilmiştir. Buna paralel olarak bu fiillerin kullanım sıklığıyla ilgili olarak sayısal verilere de yer verilmiştir. Daha sonra işlevleri kısmında her tasvir fiilinin esas fiile kattığı anlamları, ayrıntılı ve karşılaştırmalı şekilde ele alınmıştır. Özellikle bu fiillerin esas fiillerle birleşmesini sağlayan zarf-fiil eklerinin kullanımları ve zarf-fiil eklerinin bu tür birleşik fiillere kattığı anlamlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kütahya, Anadolu Ağzları, Söz Varlığı, Birleşik Fiiller, Tasvir Fiilleri

Abstract

Compound verbs are actions that are formed by stereotyping a word in terms of both meaning and form. Compounds, which are closely related to each other in meaning and show a single occurrence and action, have various uses in Turkish. One of them is the combination of two verbs within the framework of certain rules. These structures, which are examined under the name of analytical style mergers, have special formational structures and meaning values. The first verb, which is the main element, is connected to the verb, which is called the descriptive verb, which is used out of its own meaning, with only the vowel or {-/I/U} p} adverb-verb suffix. Such verbs are sometimes used with the verb to move away in the form of /-(y)İp git-/ and /-(y)AcAğI gel-/ /-(y)AsI gel-/ /-(y)AsI ol-/ /-mA+II ol-/ and request verb with morphemes is added. These types of structures, which describe the main verb from various aspects by losing their lexical meaning, report various meanings of the action such as starting, continuing, ending, adequacy, continuity, speediness, unexpectedness, approach, departure, habit, repetition, reinforcement.

In this study, descriptive verb structures with “verb + adverb-verb suffix + verb” in the dialects of Kütahya and its region and the elements used in these verbs are discussed; Both lexical (lexical) and aspectual (aspect) meanings of such compound verbs were examined. The lexical meanings of the descriptive verbs bil-, dur-, gel-, git-, gör-, kal-, koy-/ko-, ver-, yaz- are exemplified in the texts scanned in the related written sources. Parallel to this, numerical data about the frequency of use of these verbs are also included. Then, the meanings that each descriptive verb adds to the main verb are discussed in detail and comparatively in their functions section. In particular, the use of adverb-verb suffixes that allow these verbs to be combined with main verbs and the meanings that adverb-verb suffixes add to such compound verbs are emphasized.

Keywords: Kütahya, Anatolian Dialects, Vocabulary, Compound Verbs, Descriptive Verbs

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Sır Dündar, A. N. (2023). Kütahya ve Yöresi Ağzlarında Tasvir Fiillerinin Kullanımı Üzerine Notlar. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(Special Issue / Özel Sayı 3), 15-36.

GİRİŞ

Fiil birleşmeleri, sayısız anlam inceliklerini, zaman ve eylem çeşitlerinin muhtelif derecelerini göstermek suretiyle dile son derece zengin ifade imkânı verirler (Gabain, 1953: 15). Bunlar, I. esas manayı taşıyan bir fiil ile bir yardımcı fiilden, II. bir esas fiil ile bir deskriptif fiilden, III. Bir esas fiil ile modal bir yardımcı fiilden meydana gelirler (Gabain, 1953: 15; Gökçe, 2013: 8). Bu sınıflandırmada belirtilen II. gruptaki fiil birleşmeleri, Türkiye Türkolojisinde kurallı birleşik fiiller olarak da adlandırılan tasvir fiilleridir. Batı Türkolojisinde önceleri Almancada *Verbalkompositionem*, *Hilfsverbindungen*; İngilizcede *descriptive verbs*, *compound verbs* şeklinde adlandırılan bu fiiller, Germen ve Slav dillerindeki ön-fiillere *präverbs* benzemelerinden dolayı son yıllarda *art-fiiller* “postverbs” şeklinde de adlandırılmaktadır (Gökçe, 2013: 1). Her iki unsuru da fiilden oluşan bu birleşiklerle bir unsuru fiil bir unsuru yardımcı fiilden oluşan I. grup birleşikler arasındaki en önemli fark, esas fiilin bir verbum finitum olmayıp {-A}, {-I}, {-U} veya {-p} ile yapılmış konverbal bir şekil olmasıdır. Fiil birleşmesi sırasında deskriptif fiil kendi anlamını hemen tamamiyle kaybetmiş normal bir esas fiil hâline gelmiştir (Gabain, 1953: 16). Buna göre bu fiillerin kuruluşunda; esas fiil, zarf-fiil eki ve yardımcı fiil olmak üzere üç gramer unsuru bulunur. Esas fiil birinci fiildir, başta bulunur ve şekilce bir zarf-fiil kuruluşundadır; yardımcı fiil ikinci fiildir ve esas fiilden sonra gelir. {-(y)A}, {-(y)I}, {-(y)U}, {-(y)Ip} {-(y)Up} zarf-fiil ekleri ise esas fiille birlikte bulunur. Söz dizimi açısından yardımcı fiiller birliğin temel unsurudur, kendi anlamıyla kullanılan birinci fiil ona bağlanır. Anlam açısından ise, yardımcı fiil kendisinden önceki zarf-fiil ekini de bünyesine alarak birinci fiilin gösterdiği eylemi genellikle tasvir eder (Demir, 1994: 84).

Gabain, tasvir fiilinin (deskriptif) esas anlamının çok defa bir hareket, menfi bir hareket yani bir duraklama olduğunu belirtir. *Dur-*, *gel-*, *git-*, *var-*, *kal-*, *düş-* fiillerini zikrettikten sonra da bunlara *ko-*, *tut-*, *ver-* gibi yalnız ellerin hareketini anlatan fiiller getirilebileceğini söyler. Ayrıca “Yanılmak, isabet etmemek” anlamına gelen *yaz-* fiilinin de bu gruba dâhil edilebileceğine işaret eder (1953: 16). *Al-* tasvir fiili için de *bulamadı* < **bul-a al-madı* > **bula(l)madı* birleşmesinden çıktığını ileri sürer. Bu şeklin eskiden *-uma-* ve *-uma-* ile yapılmasının bunu teyit ettiğini, // sesinin konsonandan önce düşmesinin sık sık görüldüğünü belirtir: *bil-ımedi*, *otur-umadı*, *kıy-amaz* (Gabain, 1953: 24). Banguoğlu, bu şeklin *u-ma-*’dan çıktığını Eski Türkçede geçen *u-* “Bilmek, muktedir olmak” köküne dayandığını bildirir. Gabain’e göre, Standart Türkiye Türkçesinde kurallı birleşik fiiller içerisinde yer verilen *bil-* yardımcı fiili, III. grupta yer alan bir modal yardımcı fiildir. Fiil birleşmelerinde ise, *bil-* fiilinin olumsuz şekli yerini *-ama-*’lı şekle bırakmıştır.

Fiil birleşmelerinde anlam ve işlevin dikkate alındığı gramer kitaplarında, *bil-* yardımcı fiiline tasvir fiilleri başlığı altında yer verildiği görülmektedir (Deny, 1941: 865-475; Bilgegil, 1984: 280-282, Hacıeminoğlu, 1992: 270; Banguoğlu, 2015: 488-494). Bununla birlikte tasvir fiillerinin Hint-Avrupa dil grubundaki dillere ait modal fiil yapılarıyla karşılaştırılmaları ve eş tutulmamaları gerekir. Zira modal fiillere ancak tek başına kullanılamama kriterini sağlamalarından dolayı tasvir fiilleri içerisinde yer verilmediği görülür. Bu sebeple *bil-* yardımcı fiili, tasvir fiilleri grubuna dâhil edilmiştir. *Bil-*, *ver-*, *dur-*, *gel-*, *gör-*, *kal-*, *ko(y)-*, *yaz-* aslında bir esas fiil olduğu hâlde anlam kayması yoluyla yeni bir anlam kazanan ve esas fiile bitişik yazılan yardımcı fiillerdir: *yazabil-*, *bakıver-*, *geledur-*, *süregel-*, *yalvaragör-*, *şaşakal-*, *okuyakoy-*, *düşeyaz-* gibi. Ayrıca *başla-*, *çalış-*, *iste-* gibi aslında yardımcı fiil olmayan bazı fiiller, “-mAyA başla-, -mAk iste-, -mAyA çalış-” kalıpları içinde yardımcı fiil olarak da kullanılır ve birlikte kullanıldığı hareket isimlerini betimler: *gezinmeğe başla-*, *yazmak iste-*, *hatırlamaya çalış-* vb. (Karahana, 2012: 79). Bazı birleşik fiillerde esas fiil zarf-fiil ekinin yerini tutan bir kip eki de taşıyabilir: *dolandı durdu*, *çırpınır durur*, *konulur durur* vb. (Karahana, 2012: 79). Bu tür birleşik fiiller, birtakım yapı ve söz dizimi kurallarına tabidir ve zarf-fiil ekleriyle kurulan fiillerin kullanıldığı her yerde kullanılmazlar, temel cümle yüklemleştiricilerinden hepsiyle kurulamazlar. Görevce {-Ip} zarf-fiil ekiyle kurulanların aynıydırlar (Demir, 1994: 85).

Tasvir fiillerinin ana unsuru olan esas fiil, zarf-fiil eklerini alsa da asıl anlamını kaybetmez; birleşik yapıdaki asıl anlamını taşımaya devam eder. Yardımcı fiil, bu yapıda asıl anlamından tam sıyrılmasa da çoğu yapıda sözlük anlamını kaybeder ve farklı bir anlam kazanır; esas fiildeki oluş ve kılışın biçimini, tarzını tasvir eder (Korkmaz, 2014: 709). Böylece birleşik yapıya esas fiilin anlamına tasvir edici bir anlam özelliği katar. Bunlar; yeterlik, tezlik, süreklilik, yaklaşma, uzaklaşma biçimindedir (Öztürk, 2008: 20). Türkiye Türkçesinde tasvir fiili görevi üstlenen yardımcı fiiller belli sayıdadır (Şahin, 2002: 100). *Bil-* “yeterlik, gücü yetme, başarma, beceri, ihtimal, başarma, rica, ihtimal, olumsuz yapıda yetersizlik, becerememe, başaramama”; *ver-* “tezlik, çabukluk, birdenbirelik, kolaylık, önemsememe, beklenmezlik, asıl fiili tekrar ederek anlamı pekiştirme”; *dur-*, *gel-*, *git-*, *gör-*, *kal-*, *koy-*/*ko-* “sürerlik,

devam etme, süreklilik”; yaz- “yaklaşma, az kalma, neredeyse gerçekleşme” anlamlarını hem asıl fiile hem de cümleye kazandırır. Özel kuruluş yapıları ve anlam değerleri olan bu fiiller; zaman zaman birbirlerinin görevini üstlenmekte, zaman zaman tasvir anlamını yapıya aktarmadan biçim olarak bu yapıyı yansıtmaktadır (Şahin, 2000-2001: 95; Şahin, 2002: 100).

Tasvir fiilleri, genellikle dört ya da beş farklı grupta incelenir. Bu hususta çeşitli tasnifler mevcuttur. Banguoğlu’na göre tasvir fiilleri dörde ayrılır: 1. Yeterlik fiilleri (verbe possibilitif), 2. İvedilik fiilleri (verbe hâtif), 3. Sürek fiilleri (verbe duratif), 4. Yaklaşık fiilleri (verbe approximatif). Ayrıca bunların dışında {-Ip} zarf-fiil eki ile yapılmış *kasıp kavurmak, atıp tutmak, sayıp dökmek* gibi koşma takım kalıbında gelişen *yarı tasvir fiillerinin* de bulunduğunu belirtir (2015: 488-494). Hacıeminoğlu, Batı Türkçesinde yaygın olarak dört tasvir fiilinin bulunduğunu ve bunların diğer bütün fiillerle birleşik şekiller kurduğunu söyler: 1. İktidar ifade eden *bil-* fiili: “*düşebilsem, diyebilmem*”; 2. Tezlik ifade eden *ver-* fiili: “*koyuvermiş, deyivermez*”; 3. Yaklaşma ifade eden *yaz-* fiili: “*düşe yaz-, öle yaz-*”; 4. Süreklilik ifade eden *dur-* fiili: “*konusa dur-, çalışa dur-, ağlayıp dur-*” (1992: 270). Bilgegil de 1. Yeterlik fiili (İktidârî fiil), 2. Tezlik fiili (Ta’cîlî fiili), 3. Süreklilik fiili (İstîmrârî fiil), 4. Yaklaşma fiili (Mukarebe fiili) (1984: 280-282) şeklinde dörde ayırır. Deny ise, alışılmış tasnifin dışına çıkarak tasvir fiillerini beş bölümde inceler: 1. İktidari (imkân) fiili (*bilmek*) “*sev-e bil-, uyu-ya bil-, git-me-ye bil-, anla-ya-ma-*”; 2. Ta’cil (tezleme) fiili (*vermek*) “*yaz-t-ver-, al-t-ver-, gel-i-ver-*”; 3. Mukarebe (az kaldılık) fiili (yazmak) “*ol-a yaz-*”; 4. İstimerari (süremlilik) fiili (*durmak, yatmak, görmek, gelmek, gitmek*) “*görüüp dur-, ala gör-, ede dur-, kova git-, olunu gel-*”; 5. Başka yerinelik fiiller (*kalmak, ko(y)mak*) “*bak-a kal-, bağla-ya ko-, as-a ko-*” (1941: 865-475). Gencan, *Kurallı Birleşik Fiiller* başlığı altında yeterlik, tezlik, süreklilik, isteklenme, yaklaşma, olup bitme, -meye görsün ve beklenmezlik eylemleri (2001: 349-352) şeklinde gruplandırır. Korkmaz da; 1. Yeterlik fiilleri, 2. Tezlik fiilleri, 3. Süreklilik fiilleri, 4. Yaklaşma fiilleri, 5. Uzaklaşma fiilleri olarak beş grupta inceler (2014: 709).

Kütahya ve Yöresi Ağzlarında Tasvir Fiillerinin Kullanımı

Yeterlik Tasvir Fiilleri: *bil-*, *-AmA-* (<*u-ma-*)

Bil- fiili, Eski Türkçeden itibaren her dönemde ve değişik lehçelerde benzer ve/veya farklı biçimleriyle ortaya çıkmıştır. Bazen asli anlamlarıyla kullanılmış, bazen de bağlama göre değişik işlevlere ve anlamlara bürünmüştür. Köktürkçede daha çok asıl anlamıyla kullanılan fiilin tasvir fiili şeklinde kullanılışı ilk defa Kutadgu Bilig’de belirlenmiştir (Kara, 2011: 1424): *adırbil-* (KB, 4836), *köndürebil-* (KB, 2077) (Hacıeminoğlu, 1996: 181). Türkiye Türkçesinde *bil-* fiili, esas fiil olarak “Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak; bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak; bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek; tanımak, hatırlamak; sanmak, varsaymak, farz etmek; sorumlu tutmak; inanmak; işine gelmek, uygun bulmak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *bilmek* maddesi) anlamlarında kullanılır. Yardımcı fiil olarak ya bir oluş ve kılışı gerçekleştirme güç ve yeterliliğini yani “yapabilme iktidarını”, yahut da bir oluş ve kılışın gerçekleşme olasılığının (imkân ve ihtimalinin) bulunduğunu gösterir (Korkmaz, 2014: 709). Ayrıca “rica, izin, tavsiye, yasak, zıtlığa hazırlık, inanamama, hayret, iltifat” gibi işlevlerde de kullanımı bulunur (Kara, 2011: 1431). Fiilin olumsuz biçimi *uma-*, Eski Türkçede olduğu gibi Batı Türkçesinde de aynı şekilde kullanılmaya devam etmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde zarf-fiil eki nadiren daralmıştır: *bulmadım* (ŞD, 156-6), *diyümezdi* (HŞ, 1914) gibi. Osmanlıcada dar vokalli biçimlerinin kullanımı mevcuttur (*-ima*, *-ime*); daha sonra bu biçimler yerini *-ama*, *-eme*’ye bırakmıştır (Ergin, 2007: 388).

Bil- tasvir fiilinin yeterlilik işlevi, kişinin eylemleri yapabildiğini, bunları yapmaya da gücünün yettiğini anlatmaya çalışır (Kara, 2011: 1429). İhtimal işlevi ise, “*-mİş ol-*” bitirme fiiliyle birlikte esas fiile, geçmişe dönük ihtimal anlamı kazandırır. Bununla birlikte ister geçmişe, isterse şimdi ve geleceğe dair ihtimal bildirsün, *bil-* yardımcı fiilinin birleşik fiil içindeki yeri müktedirlikten sonradır (Kara, 2011: 1431).

Kütahya ve yöresi ağzlarında tasvir fiilleri içerisinde en sık kullanılan fiillerden biridir. Hem olumlu hem de olumsuz yapılarda kullanımı bulunur. Olumsuz biçiminin kullanımı olumlu biçime göre daha çoktur. Asıl fiile {-A}, {-I} zarf-fiil eklerinden biriyle bağlanır ve asıl fiille birleşik durumdadır. Bu birleşik yapılardaki {-I} zarf-fiil eki, *bil-* fiilinin kendinden önceki {-A} zarf-fiil ekine tesir etmesi ve bunun daralması neticesinde oluşmuştur (Demir, 1994: 88).

Derlenen metinlerde *bil-* yardımcı fiili, yazı dilinde olduğu gibi “yeterlilik, yetmezlik, ihtimal, gücü yetme, rica, istek” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Metinlerde hem olumlu hem de olumsuz yapıda

örnekleri bulunmaktadır. Olumlu yapıda “F- (y)A F-”, olumsuz yapıda “F- (y)A u-(ma)-” şeklindedir. Olumlu yapıda *bil-* fiilinin en belirgin özelliği, yeterlilik yani imkân ve iktidar hâlidir.

Yeterlilik Anlamında Kullanımı

Standart Türkiye Türkçesinde *bil-* yardımcı fiili ile kurulan tasvir fiilleri, basit ve birleşik kiplerin bütün çekimlerine girebilirler (Korkmaz, 2014: 709). Kütahya ve yöresi ağızlarında ise, genellikle *{-dl}* görülen geçmiş zaman, *{-(I)yo}* (= *{-(I)yor}*) şimdiki zaman, *{-Ir}* geniş zaman ekleri olarak çekimlenmiştir. Bazı örneklerde yeterli olup olmama durumu, fiilin *{-sA}* şart kipi ve *{-Ir-sA}* geniş zamanın şartı ile çekimlenmesiyle sağlanmıştır: *bilebilse* (Aslanapa, 61), *uyuyabilse* (Gediz, 125), *vurübilirse* (Merkez, 166), *yetişebilirse* (Merkez, 165) vb.

Fiilin kullanımı, anlamı ve işlevi ile ilgili olarak tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:
ordā sona, onnā ū etdikten sona arkaşından eyē *yetişebilirse* peg-ādetdir, vurdukları anda ciyērleni āzına düşürceK yapaşla güveye (Kütahya-Merkez, 165) (Gülensoy, 1988: 139).

eyē vurdurmıcaz deye gözetlēle kapıda *vurübilirse* vurur, vurumassa içeri langırTdağ girē. (Kütahya-Merkez, 166) (Gülensoy, 1988: 139).

böyün yarın borda bi dü-ün yapılcK oyunā, yemeklē çoğ oluyō gali *añnabildim mi* başğa şey peK olmuyō emme köv yerlerinde ādetlē hāla devam ediyō (Kütahya-Altıntaş, 47) (Aydın, 2008: 122).

aldım götüdüm ündan sōna *uyuyabildim* (Kütahya-Domaniç, 12) (Bekar, 2011: 186).

ē ü zaman bizim burlāda, KPS tuTdurān *girebiliyo* (Kütahya-Domaniç, 127) (Bekar, 2011: 218).

kim *yaneşabilse* eliñi yüzüñü yıKō suyunu içiyō ben yaneşamadım iki gün yüzüm yıKānceK ğaldı (Kütahya-Dumlupınar, 5/270) (Ekinci, 2019: 184).

toktura vādım muāne oluyos sālīK ocānda kendi gelsin *gelebilcē-ōsa* geTiridim dedim (Kütahya- Dumlupınar, 5/362) (Ekinci, 2019: 187).

dört burgu bilezik daha etti, sekiz tane burgu bileziğim oldu ama ū-zaman bi-tek bana takılıyodu ben çok kıyma’lıyım gali de istediğimi *alabiliyon* deye (Kütahya-Emet, 42) (Öztürk, 2008: 107).

kebaşçılar vadır, onu kebařçılā yapā meselā ekmeK fırını olanlā *yapabilir*; hayvan alır kendi, kesē herkes yapamaz onu (Kütahya-Emet, 71) (Öztürk, 2008: 122).

ħasta orda yapılan yataĝa yatıP *uyuyabilse* ūfa bulurmuş uyuyamassa iyileşmezmiş (Kütahya-Gediz, 125) (Biber, 2010: 98).

herkes-elinden geldi-i ĝada *yapabiliyo* bi ūlē, çoluK çocuK-oKutuyo herkes (Kütahya-Pazarlar, 14) (Yumurtacı, 2012: 81).

üç dene çocūnan ĝız nası gelir de her gün saña burda *bakabilir*, bakamaz (Kütahya-Pazarlar, 82) (Yumurtacı, 2012: 108).

dik durduñ mu dēdi olduruKdē çamnarı dēdi *eyebiliyoñ* mu dēdi, eyilmiyō (Kütahya-Simav, 69) (Dinç, 2009: 193).

en yakın akrabalañā *yapabiliyōsañ* bi sıfıra iki sıfıra bōle kövcēk çoluK çocuK ōmazdı (Kütahya-Tavşanlı, 41) (Tayşi, 2007: 135).

Bil- fiili, olumsuz yapıda görülmez. Onun yerine “yapabilmek, yeterli olmak, muktedir olmak” anlamındaki çok eski bir *u-* yardımcı fiil üzerine *{-mA}* olumsuzluk eki getirilir. Ancak, *u-* fiili, ünlüden ibaret bir yardımcı fiil olduğundan, esas fiil yine bir ünlüden ibaret olan *{-A}* zarf-fiil eki biçimiyle yan yana gelince, kaynaşmaya uğrayarak erimiş ve kaybolmuştur: ET *kör-e u-ma->göreme-*, *başla-y-u u-ma->başlayama-* gibi (Korkmaz, 2014: 712). Kütahya ve yöresi ağızlarında da yazı dilindeki bu yapı görülür. Bazen de ikinci ünlünün kendinden sonraki eklerin etkisiyle daralması da söz konusudur: *gidemecez > gidemicez*, *bulamıyoz > bulamıyoz* gibi.

Olumsuz yapıdaki örneklerden bazıları şu şekildedir:

bi -de afedēsiñ merkebiñ ĝıcına ū ediyor, öbir adamıñ, eli bālā adamıñ yüzüne çalıyor o-adam *kıpranamıyor* (Kütahya-Merkez, 59) (Gülensoy, 1988: 146).

üñüñ-için zaten orlāda *barınamadık*, döndük geldik (Kütahya-Merkez, 71) (Gülensoy, 1988: 153).

devriñ hekimini hükümünü neyini vāsa toplāmış getimişlē, kar-etmemiş. ĝızı *ey-edememişlē* (Kütahya-Merkez, 4) (Gülensoy, 1988: 156).

Ben oĝula ĝitmek isterin okul müdürü bobamlañ görüştü amma *izin-alamadı* (Kütahya-Altıntaş, 11) (Aydın, 2008: 115).

ğimse yardım_ıtmeydi, haste oldum tokTura *gidemedim* (Kütahya-Aslanapa, 96) (Yavaş, 2009: 82).

ħaTdā bi gün doa yaPdık, doadan sōra *gelemedik* köve (Kütahya-Domaniç, 56) (Bekar, 2011: 181).

allah bize ayşegülü denk getti iki senedir bu odaya biz mühendis *bulamıyoz*, buluyoduk da yani randıman *alamıyoduk* (Kütahya-Emet, 6) (Öztürk, 2008: 87).

Kapıdan bakıyōmuş yanıyō görüyōmuş saba_ a gadā *uyuyamamış* (Kütahya-Gediz, 103) (Biber, 2010: 97).

bizde üç yüz dönüm_ arazi var, hiçbi şekilde pi şey *galdıramıyoz* da *alamıyoz* da (Kütahya-Pazarlar, 43) (Yumurtacı, 2012: 90).

yollādan çamırdan *çıkamazdıK* da tālālādan gelir gidēdik (Kütahya-Simav, 16) (Dinç, 2009: 153).

biz doñuzdan yaķamızı *ğurtarameyōz*, gövereleri *alamadıK* bu yıl misirleri nōhōtları paramparça etdi (Kütahya-Tavşanlı, 53) (Tayşi, 2007: 141).

İhtimal Anlamında Kullanımı

Bil- yardımcı fiilinin birleşik yapıya kazandırdığı ihtimal anlamı genellikle {-Ir} geniş zaman eki ile sağlanmışır: *bulabilir* (Domaniç, 63), *denilebilir* (Pazarlar, 50), *olabilir* (Tavşanlı, 28). Örneklerde {-I(yor)} şimdiki zaman çekimlerine de rastlanır: *olabiliyo* (Emet, 13), *çıkabiliyo* (Emet, 15) vb. Ancak bu birleşik yapıda şimdiki zaman ekinin geniş zaman işlevinde kullanıldığı görülmektedir. Bu tür kullanımların da Türkçede oldukça yaygın olduğu bilinmektedir.

Tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

oturuķan bir mağanda ğurşunu gelip seni de *bulabilir* (Kütahya-Domaniç, 63) (Bekar, 2011: 172).

şundan_elli sene öncesine döncek_olsak bugün cenneTde yaşıyoz *deyebiliriz* (Kütahya-Domaniç, 116) (Bekar, 2011: 202).

biz bir ānıñ bir numarasıyız ama belki sondan kerı *gerileyebilirdik* (Kütahya-Domaniç, 237) (Bekar, 2011: 206).

istekleri ağır *olabilir* yani ailenin durumuna göre üç-beş tane bilezik, üç-beş tane beşi birlik falan bunlā alınır (Kütahya-Emet, 7) (Öztürk, 2008: 94).

bazılarının nişan sonrasında da *olabiliyo*, duruma göre isteyen yedi altın, dokuz altın mesela, bileziği ayrı (Kütahya-Emet, 13) (Öztürk, 2008: 113).

işlemeli kādfe, ayrıca kādife yeñiden kēndinden güllü kādfe oluyo yani kız evinin isteğine göre on kıta kādā *çıkabiliyo* çeşit çeşit, elbisesi ayrı oluyo (Kütahya-Emet, 15) (Öztürk, 2008: 113).

hanı bazı sözlere ğarşı dilençilere seyyah; bazı gezciler seyyah; bazı hızır aleysselama seyyah *denilebilir* (Kütahya-Pazarlar, 50) (Yumurtacı, 2012: 103).

ħani mililē vādı ya le veyād da daş da olabilir, para da *olabilir* (Kütahya-Tavşanlı, 28) (Tayşi, 2007: 128).

yağ artāsa ğāli bilmeyon ğaşeş alırdıK, duz, yā, kil işte ev etiyacı efendi ne *olabilir* (Kütahya-Tavşanlı, 34) (Tayşi, 2007: 150).

Rica Anlamında Kullanımı

Tespit edilen örnekler sınırlıdır. Rica yolu, için genellikle fiil {-Ir} geniş zaman ekiyle çekimlenmiştir.

arkādeşlē irfan beyiñ yanna gidemiñ, bi ğonuşamıñ, burda *ğalabilir miyiz*, dedik (Kütahya-Domaniç, 67) (Bekar, 2011: 211).

İzin İsteme Anlamında Kullanımı

ālem olursan seni *ğötürebilir miyim* demiş (Kütahya-Altıntaş, 24) (Aydın, 2008: 101).

İstek-Dilek Anlamında Kullanımı

işte o da, sālī hezretleri de bu ğızı acebala nasıl bi kişiye *verebilirim* de onu *imtān_ede bilirim* diye o üç sene bana hizmet_eder misiniz diye teklif_oymuş (Kütahya-Pazarlar, 149) (Yumurtacı, 2012: 106).

baña baK, ù *ēkē bilebilēmiñ* len, ğōdü_üñ zaman (Kütahya-Simav, 32) (Dinç, 2009: 229).

Tezlik Tasvir Fiili: ver-

Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak *ver-* “Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek; bırakmak veya bağışlamak; ondan bilmek, atfetmek; düşünce veya bilgi anlatan şeyleri başkalarına iletmek, bildirmek; döndürmek, çevirmek, yöneltmek; herhangi bir duruma yol açmak; eğlenceli toplantı düzenlemek, konuk çağırıp ağırlamak; topluluk önünde sanatını göstermek, icra etmek; topluluk önünde bilimsel konudaki bildirisini sunmak; satmak; kızı, kadını biriyle evlendirmek; ödemek; yaymak; bitki ve ağaç, ürün üretmek; herhangi bir şey ortaya çıkarmak, oluşturmak; hepsini herhangi bir duruma sokmak; sahip olmasını sağlamak; bir şey üzerinde etki yapmak, biçimini değiştirmek; tespit etmek; kazandırmak, katmak; ayırmak, harcamak; dayamak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *vermek* maddesi). Yardımcı fiil olarak *ver-*, alıko (y)’u bir kenara bırakırsak standart dilde artık kullanılmayan dar ünlülü zarf-fiil ekleriyle birleşik fiil kurabilen tek fiildir (Demir, 1994: 88). Kök veya gövdeleri sonuna *{-(y)-I}*, *{-(y)-U}* zarf-fiil eki almış fiillere gelerek tezlik bildiren birleşik fiiller oluşturur: *alivermek*, *dizivermek*, *yapıvermek*, *görüvermek* gibi. Bu birleşiklerde *ver-* fiili, tezlik dışında esas fiildeki oluş ve kılışın ansızın, kolayca gerçekleştiğini de bildiren tasvir fiilleri yapar (Korkmaz, 2014: 714). Rahatlıkla veya beklenmedik bir anda kendiliğinden oluverme gibi işlev incelikleri, *ver-* yardımcı fiilinin esas fiille olan anlam ilişkisine bağlıdır (Korkmaz, 2014: 714). Banguoğlu’na göre bir şeyi başkası için yapma anlamında da kullanılır. Verilen örnekler rica yollu da kullanılabilen emir eklerine sahiptir. Demir, bu görüşe katılmaz. O, *-iver-*’in bir şeyin yapan için değil başka birisi için yapıldığını ifade eder. Rica yollu nüansların da doğrudan *-iver-* ile değil kullanıldığı metin, durum, emir ekleri vb. başka unsurlardan kaynaklandığını ileri sürer (1994: 89). Bu görüşü için de “*Okuyuver ulan şunu!*” örneğini verir. Bu çerçevede ileri sürülen tezin doğru kabul edilebilir.

Johanson, Standart Türkiye Türkçesindeki *-(y)Iver-* birleşmesinin tezlik bildiren daha eski bir *ı:δ-u bér-* yapısından gelişen **yiber* biçiminin varyantı olduğunu belirtir. Bu görüşü ileri sürmesinin temeli, *bér-* yardımcı fiilinin “tezlik, birdenbirelik, beklenmediklik” gibi işlevleri göstermede uygun kaynaklardan biri olmasıdır (2004: 184-185; Gökçe, 2013: 99).

Ağızlarda ise bir durumu, bir eylemi sürekli ve etkin biçimde sağlamak; vermek; sürüyü salmak, yaymak; Hediyeye etmek; bağışlamak; harcamak; müracaat etmek, baş vurmak; kız evlendirmek; iade etmek; nasib etmek; öğretmek gibi anlamlarda kullanılır (<http://www.tdk.gov.tr>, *vermek* maddesi).

Kütahya ve yöresi ağızlarında, en çok kullanılan tasvir fiilidir. Her ilçede kullanıldığı görülmüştür. Standart Türkiye Türkçesindeki gibi “tezlik, çabukluk, kolaylık, beklenmezlik, önemsememe ve temel fiili tekrarlayarak pekiştirme” işlev ve anlamlarında kullanılmıştır. Genellikle esas fiille birleşik durumdadır. Asıl fiile *{-(y)A}*, *{-(y)I}* ve *{-(y)U}* zarf-fiil eklerini alarak bağlanır. Birkaç örnekte zarf-fiil eki almadan esas fiile bağlandığı da görülür: *assılvē* (Tavşanlı: 157), *atveyōz* (Tavşanlı: 71), *deyveri* (Altıntaş: 107), *eylēvesiñ* (Tavşanlı: 68), *getirvemış* (Tavşanlı: 63), *hazırleveriz* (Kütahya-Merkez: 7), *ğızartvedim* (Simav, 174), *goyvemezlēdi* (Pazarlar: 80), *koyvedilē* (Altıntaş: 104), *yaPvecen* (Domaniç: 192) vb. Metinlerde daha çok olumlu yapıda kullanılmıştır. Olumsuz yapıdaki örneklerine nadiren rastlanmıştır. Tespit edilen örneklerde çoğunlukla *ver-* yardımcı fiilinin sonundaki “-r” ünsüzünün düştüğü görülür: *yazıvedī*, *çağırıve*, *alıvedim* vb. Bazı örneklerde de söz içindeki “e” ünlüsü, “i” ünlüsüne dönüşmektedir: *gurtarıviren* (Simav: 213), *sayıvıyon* (Simav: 220), *gidiviridi* (Simav: 226) vb.

Tezlik fiili ile ilgili olarak tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

Tezlik, Çabukluk Anlamında Kullanımı

o_ da müdürün bu sordu_ un_ dan o_ da müdür işē dēvemış, āmedē dēvemış (Kütahya-Merkez, 7) (Gülensoy, 1988: 150).

bizde bi h̄araret, mēmeṬ gelecek deye sofraları hazırleveriz o gelince hemen önüne goruz, hiç beketmeden (Kütahya-Merkez, 7) (Gülensoy, 1988: 160).

ya_ u hinci anlatıverem sabah yedi buçukda ğaklarım, ondan sōna benim çocuklā ğaldırırım (Kütahya-Altıntaş, 1) (Aydın, 2008: 113).

aldım geldim (u) fak kaba koyvedilē, acık soğusun ğali öle yiyem (Kütahya-Altıntaş, 57) (Aydın, 2008: 104).

sōnadan toḴtur ilaçlāmi yazıvedī (Kütahya-Domaniç, 11) (Bekar, 2011: 250).

tēze ma_ alleyi çā_ ırıve, dedilē (Kütahya-Domaniç, 97) (Bekar, 2011: 253).

bu ölcek de biz Tohum yoncası mı ğalcız af buyur ya gel omuzlāna diyo atıvēdim (Kütahya-Dumlupınar, 1/23) (Ekinci, 2019: 165).

bu iki kişinin evine merâdan yer *alivedik* (Kütahya-Emet, 11) (Öztürk, 2008: 97).
 ğız evinden aldılar mı *geliveriyelē* olan evine girerlē çalgı çalıyōsa oynā, yimek yir, kimisi oynā
 güler gelinden fenâdır yengelerimiz on iki dene (Kütahya-Emet, 18) (Öztürk, 2008: 89).
 bu öyledir bi çıksın sokaı şöle burdan pazarkoye *yürüyüveri* (Kütahya-Pazarlar, 62)
 (Yumurtacı, 2012: 108).
 onlā bana anladırkan benim gözlēmden yaş çıkıyo çektiı çileleri, aşıı *deyiveriyo* adamlā
 (Kütahya-Pazarlar, 103-104) (Yumurtacı, 2012: 121).
 neyise kiremit gibi *ğızartvedim* ben, balġı (Kütahya-Simav, 174) (Dinç, 2009: 202).
 hākimiñ yanına girdi, *añnadivedi*, hadi gidiñ (Kütahya-Simav, 237) (Dinç, 2009: 213).
 beşibirlik taçcen ben saña dedim nasılısa allah tarafından ġariniñ *göynü oluvēdi* (Kütahya-
 Şaphane, 87) (Gülensoy, 1988: 216).
 hemen üsdünü başını *deişdirvedi*, iş çamaşırlandı geydi, indi ġuma gitdilē bunnā (Kütahya-
 Tavşanlı, 21) (Gülensoy, 1988: 230).
 bu gelir benim misafirlēm vā, bi *eylēvesiñ*, tamam iş biTTi (Kütahya-Tavşanlı, 68) (Tayşi, 2007:
 153).

Beklenmezlik Anlamında Kullanımı

ġayalānıçinden, hamamın içindeki ġayalānıçinden “haril haril” bi seslē *gelivemiş*, ardından
 oluġ gibi sulā akmış (Kütahya-Merkez, 15) (Gülensoy, 1988: 156).
 aıa ayām *daķıivedi* saçaklara (Kütahya-Domaniç, 521) (Bekar, 2011: 268).
 hacir ablañ beni getirirken *düşüvedi* ġırıkda (Kütahya-Domaniç, 347) (Bekar, 2011: 262).
 vāmiş vāmiş da ta esgerin önüne *diñelivēmiş* ömer dedem (Kütahya-Dumlupınar, 17/41) (Ekinci,
 2019: 146).
 “dede, dede kapıda biri vā” dedi amanin kaymaķam gēmiş de kapıya *dikilivēmiş* (Kütahya-Emet,
 2) (Öztürk, 2008: 104).
 annem rahmetli felç *geçirivedi*, öldü (Kütahya-Emet, 119) (Öztürk, 2008: 118).
 yaralıları tedavi edēken damlara sokulmuşlā beygirlerilen arkasına bālamışlā da aha orda
birakıvemişle (Kütahya-Gediz, 40) (Biber, 2010: 110).
 elinē ermedi mi ya vaķti geçiyo ya dibine *döküliveriyo* (Kütahya-Pazarlar, 8) (Yumurtacı, 2012:
 94).
 eşşēe bindirilērdi, dede yapālādı zaķalına *goyuverilē* senin yüzün gözüñ yanādı (Kütahya-
 Pazarlar, 14-15) (Yumurtacı, 2012: 125).
 peder beni doġuz çocuğundan *ayırırverdi* (Kütahya-Simav, 36) (Dinç, 2009: 225).
 arab şınıñ olunu kesince, bizimkinnē, arablā *dönüveyyō* ingilizleñ yanına (Kütahya-Simav, 18)
 (Gülensoy, 1988: 183).
 bi dehe geliyo, bi dā oynaķana, *kaķıviyo* ġızılalan oynamā (Kütahya-Şaphane, 5) (Gülensoy,
 1988: 214).
 yahuplādan ibram ö’lü aġeç *getirvemiş* (Kütahya-Tavşanlı, 73) (Tayşi, 2007: 153).
 amanıñ benim ablam, yengem, nēsē, bişēle *oluvēdi* deñ yetişiñ, hademelere (Kütahya-Tavşanlı,
 84) (Gülensoy, 1988: 227).

Kolaylık Anlamında Kullanımı

bunnarı güneşte durduğdan sora *doldurveriz* küplere (Kütahya-Merkez, 45) (Gülensoy, 1988:
 161).
 yarına iş ġalmasın deye evleri *toplaveriz* şöle (Kütahya-Merkez, 22) (Gülensoy, 1988: 160).
 erkeklē oyun *çıkarttiveriyolā* deve felan yapıyōlā (Kütahya-Altıntaş, 11) (Aydın, 2008: 109).
 evleri *topeleveriz* göccuman odalāmız vā evde onlā *topeleveriz* bazen ġomşu edirafdan gelir
 (Kütahya-Altıntaş, 35) (Aydın, 2008: 123).
 ġızın çeñizini, dürüsünü ana bubānın halı vaķtı iyiyse *ediveri* ġāli iki kat dōşşek *ediveri*
 (Kütahya-Aslanapa, 55) (Yavaş, 2009: 87).
 at, tayı aldı *gidivedi* (Kütahya-Domaniç, 143) (Bekar, 2011: 203).
 tarif edin de nası bişeyse alam deyolā bōle iki ipi büküyo *gösteriveriyo* (Kütahya-Emet, 28)
 (Öztürk, 2008: 107).
 kövde, mākemeye şuraya buraya gitmeden köyün aġaları *ħalledivermiş* (Kütahya-Emet, 6)
 (Gülensoy, 1988: 177).

oraya çocu_a sancağ etmişlê dede de çocu_u âmiş aşşāya *endirivēmiş* (Kütahya-Gediz, 13) (Biber, 2010: 88).

neymiş, hinci milletin_ödenmeyen bankalarının fayzini *düşüverâyomuş* (Kütahya-Pazarlar, 114) (Yumurtacı, 2012: 83).

ünarı çıkarıyon, avlulāda *yemleyiveriyōñ* (Kütahya-Pazarlar, 23) (Yumurtacı, 2012: 94).

ama devletimiz gine allah rāzı ōsuñ, devletimiz bi ğuyu *gazdırivedi, edivedi* (Kütahya-Simav, 75) (Dinç, 2009: 158).

sınavda ezācı ōsuñ dēye ürfet beyiñ ğızını *aliveriyolā* (Kütahya-Simav, 27) (Dinç, 2009: 169).

biz öküzleri önnēne taKādıK, çekici gibi çamırdan *çıKarıveridig* (Kütahya-Simav, 70) (Dinç, 2009: 235).

çarşıdan öte beri *getiriveridiK*, erzağ *aliveridiK* odunnānı, kömürlēni *çıkarveridiK* (Kütahya-Tavşanlı, 27) (Tayşi, 2007: 121).

çıkıveridik dört beş kişi samanıñ üstüne bütün rüzgā oldu mu sâvrılır (Kütahya-Tavşanlı, 58) (Tayşi, 2007: 122).

Önemsememe Anlamında Kullanımı

fağat bizimkini dürmüşlê *atvēmeşlê* çatı altına (Kütahya-Merkez, 286) (Gülensoy, 1988: 143).

eveli kölêde yōnan gidince né ğaldı yarış gidēlēmiş *söküvēcez* diye (Kütahya-Dumlupınar, 6/203) (Ekinci, 2019: 195).

ünun için şimdi düşünüyōn, evin önünde *çekivēdim* araba duruyo, çalıştırmıyōn (Kütahya-Emet, 23) (Öztürk, 2008: 88).

mallarımızı orā *ğoy vedik* yürüdük ğāli (Kütahya-Gediz, 48) (Biber, 2010: 110).

acığ *ğaytarivēceñ, edivēceñ* dedin mi vallā dövēlê (Kütahya-Pazarlar, 70) (Yumurtacı, 2012: 126).

ğulaKları ağır duyuyo birez ğāsimānıñ (kasım ağanın) ōlu *dēyviyolā* emin yıldırıma (Kütahya-Simav, 12) (Dinç, 2009: 182).

onnā ğāli, seKāt *dēyviyoz* biz , şirkeT *dēyviyoz*, adamıñ birlāda (Kütahya-Simav, 62) (Dinç, 2009: 183).

esgi bi yeri sökölüyo, *atviyo* adam, yeñden yeñisini alyo (Kütahya-Simav, 96) (Dinç, 2009: 185).

şimdi şu gideciK delik olyō da yamamēyōlā da yakyōz, *atveyōz* (Kütahya-Tavşanlı, 71) (Tayşi, 2007: 123).

Temel Fiili Tekrarlayarak Pekiştirenler

hemen ğāli küplēden *ğasıklē_ğasıklēverisin, kepeçelē_kepeçelēverisin* ğorsun yemeklere, peK lezzeTli olur (Kütahya-Merkez, 46) (Gülensoy, 1988: 161).

ğocuman ğocuman döşsekleri *seri_seriveriyoz* (Kütahya-Merkez, 28) (Gülensoy, 1988: 160).

çatı üstlēne, saraylara feñan *ğō_ğōveriz* bunnarı ondan sora *ğō_ğōveriz* (Kütahya-Merkez, 44) (Gülensoy, 1988: 161).

ğazanlara *sürtünü sürtünü verin* demiş (Kütahya-Altıntaş, 9) (Aydın, 2008: 103).

manav köleri *yakı yakiveriyolā* ağılları (Kütahya-Aslanapa, 27) (Yavaş, 2009: 84).

burda Kādinnān gönüslēni bōle kesiyolā arKālāna *aTı aTiveriyolā* Kādinnarı (Kütahya-Dumlupınar, 13/27) (Ekinci, 2019: 247).

kadınlā hopluyo ellēni *çırpı çırpiveriyolā*, ordan orya hopluyolā, ordan oraya hopluyolā (Kütahya-Emet, 144) (Öztürk, 2008: 126).

ellēni şōle şōle vuruyolā, bi bu yanna hopluyolā ellēni *vuru vuruvēyolā, dönü dönüvēyolā* (Kütahya-Emet, 149) (Öztürk, 2008: 126).

le amc_ölu, *dağılı dağıliveriyo* bu, ne gözē bişirmişñ sem_bunu (Kütahya-Simav, 175) (Dinç, 2009: 202).

ondan soñura kelōlan ōrdan *işey_işēverimiş* (Kütahya-Simav, 11) (Gülensoy, 1988: 199).

hasan bu beni çiyne, seyirci ōma goltünā tūfē daya da *assıl assılvē* decēdim (Kütahya-Tavşanlı, 185) (Tayşi, 2007: 157).

Olumsuz Yapıda Kullanımı

şimdiki paħalıya oturyo deye, kendimis, yani kendimis içiverem deyolla, ħalkâ vêmeveriyöla şeilere (Kütahya-Merkez, 31) (Gülensoy, 1988: 135).

ulan demiş ben saña *duruvemem* ya, ne boğ yiceñi ki ħari, yukarda ħaraħuş (Kütahya-Merkez, 33) (Gülensoy, 1988: 158).

bobam irâmeTlik: ölum atı *ġövemesēdiñ*, dedi (Kütahya-Domaniç, 141) (Bekar, 2011: 203).

deyveme zekiye yengem de vâ de (Kütahya-Domaniç, 89) (Bekar, 2011: 253).

eskisi çok ekiyoduk, hinci saka'landım, aya'lâm *tu'mayveriyo* bu yıl (Kütahya-Domaniç, 6) (Bekar, 2011: 91).

érkek çocuħu oħur dedi kıız oħumaz dedi *oħumayıvēdim* vādım geldim beş sene vādım geldim okumadım (Kütahya-Dumlupınar, 3/62) (Ekinci, 2019: 172).

bi girdi_ im yēde de bak beni *ġoyuvemezlēdi* (Kütahya-Pazarlar, 71) (Yumurtacı, 2012: 126).

girdi_imde *ġoyvemezlēdi* beni, çalışırdım (Kütahya-Pazarlar, 80) (Yumurtacı, 2012: 126).

ama ben de, *ġonuşmeyviyon* ħali (Kütahya-Simav, 98) (Dinç, 2009: 159).

onuñ sözüne ba'maçez, işini *ġörivemicez* (Kütahya-Simav, 227) (Dinç, 2009: 189).

illere çivt sürveñ dērdim de *sürvemezlēdi* (Kütahya-Tavşanlı, 2) (Tayşi, 2007: 158).

çocuħlâ trene mindirvediñ mindirivediñ benim adam kimse *mindirvēmedi* (Kütahya-Tavşanlı, 40) (Tayşi, 2007: 167).

Süreklilik Tasvir Fiili: dur-

Dur- fiili, Eski Türkçeden beri asıl ve yardımcı fiil olarak kullanılan fiillerdendir. Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak "hareketsiz durumda olmak; işlemez olmak, çalışmamak; bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek, eğleşmek, tevakkuf etmek; dinmek, kesilmek; varlığını sürdürmek; var olmak; beklemek, dikilmek; yaşamak; birisinin malı olarak bulunmak veya o malla ilişkisi olmak; kalmak; bir yerde olmak veya bulunmak; belli bir durumda, bir görevde bulunmak; ara vermek; bir konuyla çok ilgilenmek, üstüne düşmek." (<http://www.tdk.gov.tr>, *durmak* maddesi) anlamlarında kullanılır. Yardımcı fiil olarak da temel fiilin üzerine {-A} veya {-y}-Ip} zarf-fiil eklerinden biri getirilerek birleşir ve süreklilik tasvir fiillerini oluşturur. Genellikle hareket ve durum gösteren fiillere gelir: *anlatadur-*, *başlayadur-*, *bekleyedur-*, *gidedur-*, *gözetleyedur-* gibi (Korkmaz, 2014: 716).

Fiil birleşmelerinde görülen A+*dur-* yapısı, süreklilik, devamlılık, alışkanlık, tekrar gibi kılınış türleri ile ara odaksal kesin şimdiki zaman görünüş zamanlı birimin ilk yenilenmesine katılır (Gökçe, 2013: 200). Eski Oħuz Türkçesi ile Standart Türkiye Türkçesinde iki farklı öznece geliştirilen ve ifade edilsin ya da edilmesin ikinci bir eylemin ortaya çıkışına kadar ana fiildeki eylemin başlamasını veya sürmesini belirten durumlara işaret eder. Bu durumda ortaya çıkan süreklilik Standart Türkiye Türkçesinde *-ken*, *-caya kadar*, *bu arada*, *birkaç ħün* şeklinde edatlar ve zaman zarfları ile uyumlaşan sınırlı bir süreklilik ifade etmektedir (Gökçe, 2013: 207). Ancak Standart Türkiye Türkçesinde en yaygın kullanımı, {-y} Ip} *dur-* biçimi ile kurulanıdır (Korkmaz, 2015: 718-719). B+*dur-* birleşmesi, bir taraftan süreklilik, devam ettirme, tekrarlama, alışkanlık gibi kılınış türlerini diħer yandan ara odaksal kesin şimdiki zaman ve art odaksal sonuçsal geçmiş zaman şeklinde iki farklı görünüş zamanlı birimi işaret etmede kullanılan yapıdır. Bu açıdan temel insan / canlı duruşlarını gösteren *ol (t)ur-* ve *yat-* yardımcı fiilleri ile karşılaştırıldığında *dur-* (<*tur-*) yardımcı fiilinin yüksek bir işlev çeşitliliħi gösterdiħi söylenebilir (Gökçe, 2013: 182). B+*dur-* yapısı, Türkiye Türkçesi ağızlarında dar geniş zaman ekli çekimlerle ileri derecede bir kaynaşmanın sonucu olarak bir kesin şimdiki zaman eki oluşturmuştur. Bu noktada dış yapıdaki benzerlikten dolayı B+*dur-* kılınış türü ile B+*durur* görünüş zamanlısı yer yer çok anlamlılık tehlikesi sergiler. Mesela, Alanya ağızlarında *yazıp durur* gibi bir birleşmede kılınış türü ile görünüş zamanlı birbirine karışmış gibi görünmektedir. İlgili yapı, bir taraftan sürekli geniş zaman anlamında *yazıp dur-ur* "sürekli yazar" diħer taraftan kesin şimdiki zaman işlevi ile *yaz-ıp durur* "şu anda yazmakta" iki farklı işlevle yorumlanabilir (Gökçe, 2013: 192). Buna göre Kütahya ve yöresi ağızlarında tespit edilen "len açılıP *duruyo* bu namıssız ħapı" dedi" (Kütahya-Merkez: 26)" bağlamında geçen *açılıP duruyo* "sürekli açılır" anlamında, "ābeñ dediñ ħasdānede *ħülüp durma* dediñ" (Tavşanlı: 38) bağlamında geçen *ħu-lüp durma* "şu anda gülmekte" anlamında kullanılmıştır.

Türkiye Türkçesi ağızlarında; "birinin hizmetine girmek; durmak, beklemek, kalmak; vaziyet almak; saklanmak, muhafaza edilmek; mahrumiyet üzere devam etmek; arta kalmak, artmak." anlamlarını karşılar (<http://www.tdk.gov.tr>, *durmak* maddesi). Kütahya ve yöresi ağızlarında ise; *dur-* tasvir fiilinin asıl fiile ve cümleye "süreklilik, devam etme, tekrarlama" gibi anlamlar kattığı görülür. Asıl fiille hem

birleşik hem de ayrı bir şekilde kullanılır. Asıl fiille {-Ip}, {-Up} zarf-fiil ekleri ve geniş zaman eklerinden birini alarak birleşir. Yazı dilindeki gibi en çok kullanılanı {-Ip} zarf-fiil ekiyle kurulan biçimdir. Çoğunlukla olumlu yapılarda görülen bu tasvir fiilinin olumsuz yapıda örnekleri de bulunmaktadır. Ayrıca nadiren de olsa söz başı $d > t$ şeklinde ses değişiminin görüldüğü örnekler de mevcuttur: *yaşēPTurun* (Kütahya-Simav: 208) gibi.

Dur- fiilinin kullanımı ve işlevi ile ilgili olarak tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

Süreklilik, Devam Etme Anlamlarında Kullanımı

{-Ip}, {-Up} Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar

“len açılıP *duruyo* bu namıssız ğapı” dedi aşçēsen açıve ğāli (Kütahya-Merkez, 26) (Gülensoy, 1988: 150).

bağ birisi de orlāda düşmüş *baırıP_duru* bak, *baırıP_duru* ûrlāda (Kütahya-Merkez, 49) (Gülensoy, 1988: 175).

allahTa su verisē oluyō, vēmesse olmayō *bakıpdururuz* yācak diye (Kütahya-Aslanapa, 2) (Yavaş, 2009: 106).

şindiki nesil hep öle, eccik çalışTı mı hemen ğaytermeye çalışıyō büsküvüt çocuğu bunlā *çalışıpdurulā* sanki selbest büyüdü hePisi (Kütahya-Aslanapa, 13) (Yavaş, 2009: 116).

anneñ demiş, kötāyada sālīk müdürlü_ünde resmi vā, demiş *oturuP duru*, demiş (Kütahya-Domaniç, 21) (Bekar, 2011: 250).

herif tunçbileKden gelmiş ē *ğokup duru* (Kütahya-Domaniç, 143) (Bekar, 2011: 255).

aşşā yoKarı o da yetmiş yaşında o da *tingırdayıpdurū* (Kütahya-Dumlupınar, 16/126) (Ekinci, 2019: 301).

ilK_aylem (ilk ailem) öldü soñ_aylemnen *yaşēPTurun* şimdi (Kütahya-Simav, 60) (Dinç, 2009: 163).

nası olur dēye vurmā giTcen *dēp durudu* (Kütahya-Simav, 208) (Dinç, 2009: 203).

le sem_beni neden *çekipduruyoñ* yavrumuz, bu yo güzel ölumuz (Kütahya-Simav, 84) (Dinç, 2009: 231).

kirmanım, mekiKlēm, hepsi helān *durubdurulā* (Kütahya-Simav, 9) (Gülensoy, 1988: 203).

össen u adam yaralamış doñuzu ğıyıda doñuzu *dövüpduru* köpek (Kütahya-Tavşanlı, 131) (Tayşi, 2007: 155).

bi sene durmadān böle *ālāşıp duruyolāmışmış* (Kütahya-Tavşanlı, 116) (Gülensoy, 1988: 228).

Bu yapıdaki birleşik fiillerin “süreklilik ve devam etme” anlamlarında olumsuz biçimi de bulunmaktadır. Ancak mevcut olan örnekler, olumlu biçime göre daha azdır. Bunlardan birkaçı şu şekildedir:

anası da yerleri belli olmasıñ diye öluna *mızırdanıpdurma*, diyo (Kütahya-Domaniç, 3) (Bekar, 2011: 186).

biz bi_dee *gelip durmayam*, üzölmeyem (Kütahya-Gediz, 21) (Gülensoy, 1988: 218).

ābeñ dediñ ğaşdānede *ğulüpdurma* dedīñ (Kütahya-Tavşanlı, 38) (Gülensoy, 1988: 226).

{-r}, {-Ar}, {-Ur} Geniş Zaman Kipleriyle Kurulanlar1

yemekden sōna bulaşıKları yıkarım bütün gün *işlē dururuz* evi (Kütahya-Altıntaş, 33) (Aydın, 2008: 123).

candarmaydım dā bayī demē *gezē durūduK* (Kütahya-Aslanapa, 6) (Yavaş, 2009: 123).

Allah duman *köpürür duru* ne mināremiz ğalmış ne bişimiz (Kütahya-Gediz, 47) (Biber, 2010: 110).

şürda sarıot kövü vā yaba *yapādura* ûnna gürgen ağacından (Kütahya-Tavşanlı, 33) (Tayşi, 2007: 144).

ēvelden düün olcēk de dāvula baKcēz deye *baKādurūduK* (Kütahya-Tavşanlı, 11) (Tayşi, 2007: 151).

Süreklilik Tasvir Fiili: gel-

Gel- fiili, Türkiye Türkçesinde asıl fiil olarak “ulaşmak, varmak; getirmek; oturmaya, ziyarete gitmek; isabet etmek; varlığını sürdürmek, yaşamak, intikal etmek; ortaya çıkmak, doğmak; belli bir süre

¹ Zeynep Korkmaz, bu yapıdaki geniş zaman eklerinin isim-fiil olduklarını ve {-(-y)-A} dur- yerine kullanıldıklarını ifade eder (Korkmaz, 2014: 717).

dolmak; belli bir zamana ulaşmak, kadar olmak; çıkmak, yönelmek; izlemek, takip etmek; bir yerden alınıp bir yere ulaştırılmak; katılmak, eklenmek; türemek; daha önce üzerinde durulmuş olan bir konuya yeniden dönmek; sonuç çıkmak; dayanmak, tahammül etmek; kendine yapılan herhangi bir davranış veya durumu iyi karşılamak; bir şeye sonradan inanmak, doğruluğuna hak vermek, eğilim göstermek, kabul etmek; etkisini herhangi bir biçimde göstermek; kazanılmak, sağlanılmak; uymak; akmak; düşmek, rast gelmek; görünmek, sanılmak; uygun düşmek; başlamak, ortaya çıkmak; mal olmak; biriyle birlikte gitmek; herhangi bir sırada bulunmak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *gelmek* maddesi) anlamlarında kullanılır. Ayrıca {-mez}, {-mezlik} ile birlikte deyimlerin yapısında da bulunur. Yardımcı fiil olarak da esas fiile getirilen {-(y)A} veya {-(y)Ip} zarf-fiil ekleri ile birleşerek “süreklilik tasvir fiilleri” oluşturur: *alagel-*, *araya gel-*, *çekegel-*, *okunup gel-*, *sürüp gel-* gibi (Korkmaz, 2014: 719). Yine {-dikçe}, {-esi} biçiminde kullanılan sıfat-fiil eklerinden sonra geldiğinde önceki fiille ilgili olarak pekiştirilmiş bir istek ve sürerlik bildiren bir fiil yapar (<http://www.tdk.gov.tr>, *gelmek* maddesi).

Bu kuruluştaki birleşik yapılarda *gel-* fiili, esas fiildeki oluş ve kılışın alışkanlık hâlinde sürmekte bulunduğunu gösterir (Korkmaz, 2014: 719); Bazen de sürekliliğin değil anilik, apansızlık işleviyle tezlik fiilinin görevini üstlenebilir. Buradaki anlam ayırtısını, yapıların içinde bulunduğu cümleler ve metinlerden yola çıkarak anlamak mümkündür. Mesela *gidip gel-* yapısında gitme işinin bir çırpıda gerçekleştiği anlamı çıkarılabilir. Görülen ve duyulan geçmiş zaman ile geniş zaman ekleriyle işlek, diğer zaman ve kip ekleriyle de birleşik yapılar oluşturabilir. Bu yapılar aslında {-Ip} zarf-fiil ekiyle kurulmuş birleşiklerin çekime uğramış biçimidir (Şahin, 2001: 73-78). Bununla birlikte bir oluşun gerçekleşmeye çok yaklaştığını gösteren “*geldi gelecek*” türündeki tasvir fiillerinde de görülür. Bu yapı, *düşeyaz-*, *öleyaz-* gibi tasvir fiillerine yaklaşırsa da onlarda olay gerçekleşmeye yaklaşmış ancak gerçekleşmemiştir. *Geldi gelecek* türündeki tasvir fiillerinde ise oluş en kısa zamanda gerçekleşecektir (Korkmaz, 2014: 727-729).

Kütahya ve yöresi ağzlarında, süreklilik fiilleri içerisinde en çok kullanılan fiildir. Esas fiile ve cümleye “süreklilik, devam etme” anlamları katar. Asıl işlevinin dışında “anilik, apansızlık” işleviyle tezlik fiilinin görevini de üstlendikleri görülür. Ayrıca ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı olarak “kolaylık” gibi anlamlarda da kullanılır. Standart Türkçede olduğu gibi asıl fiile {-A} ve {-Ip} zarf-fiil ekleriyle bağlanır. {-A} zarf-fiil ekiyle kullanıldığında esas fiile birleşik durumda bulunur. {-Ip} zarf-fiil ekiyle ve zaman kipleriyle esas fiile bağlandığında esas fiilden ayrı durumdadır. Yöre ağzlarında yaygın bir kullanımı da {-I}, {-U} zarf-fiil ekleri ve dilek kipleriyle asıl fiile bağlanmasıdır: *çeviri gelirdim* (Kütahya-Emet, 2), *dolduru geliriz* (Kütahya-Emet, 52), *öğütü gelidiğ* (Kütahya-Aslanapa, 12); *vādık gēdik* (Kütahya-Altıntaş, 47), *alır gelirin* (Kütahya-Merkez, 14); *al ge* (Kütahya-Domaniç, 80), *bak gē* (Kütahya-Gediz, 47); *alen gelen* (Kütahya-Domaniç, 59), *dolduren gelen* (Kütahya-Simav, 48) gibi.

Gel- fiili ile kurulan birleşiklerde, fiilin olumsuz yapıda bir örneğine rastlanılmıştır. Bir örnek dışında bulunan örneklerin tamamında olumlu yapıda kullanılmıştır. Tasvir fiili olarak yörede zarf ve sıfat görevinde kullanıldığı da görülmüştür.

Süreklilik, Devam Etme Anlamında Kullanımı

{-Ip}, {-Up} Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar

araba yok ğamyonlālan *gidip geliyon* (Kütahya-Domaniç, 114) (Bekar, 2011: 228).

çocuĞlān yanna *gidiP geliyon* ğışın orıya gidiyon aĝusTos eylül dedi mi eKim biTTi mi çeKiP gidiyon (Kütahya-Dumlupınar, 10/69) (Ekinci, 2019: 222).

şimdi kalp rahatsızlığı vā, ama sürekli doktora kontrola *gidip geliyo* yalnız eyi şimdi (Kütahya-Emet, 23) (Öztürk, 2008: 89).

evimize kiracı kıyduk biz burda duryoz *varıp geliyoz* git-gel git-gel vaĝidī geçiriyoz (Kütahya-Emet, 66) (Öztürk, 2008: 131).

canım sıkılırsa isTambolda olannā vā, bi isTambola *gidiP geliyon* (Kütahya-Simav, 61) (163).

kötāya'ya *gidip ğemek* için esĝi ğafızıñ arabası dērlēdi ğafizā'nıñ (Kütahya-Tavşanlı, 26) (Tayşi, 2007: 135).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

herĝün ğidē ekmeĝ_ *alır gelirin* (Kütahya-Merkez, 14) (Gülensoy, 1988: 160).

hinci bizde kına gecesiniñ ertesi sabālen ğızı allı pullu, davullu düvünlü *alır geliris* (Kütahya-Altıntaş, 14) (Aydn, 2008: 110).

ilmmiz, ğanımız ğurudu. aa, bir_ay *vădik ğedik* temsil (Kütahya-Altıntaş, 47) (Gülensoy, 1988: 171).

herkes sıkıştı_ında satıyo, esgiden beri bōle *süregeliyo* (Kütahya-Domaniç, 102) (Bekar, 2011: 217).

aĝliye aĝliye *ĝaça_ gelidim* tene buldukça (Kütahya-Gediz, 83) (Biber, 2010: 111).

heP yaya *gidē gelirdik* yā (Kütahya-Simav, 124) (Dinç, 2009: 143).

bōle su deymennē eşşeklere yükleri saradıK deymene *gidē gelirdiK* (Kütahya-Tavşanlı, 37) (Tayşi, 2007: 122).

Anilik, Apansızlık, Tezlik, Çabukluk Anlamlarında Kullanımı

{-Ip}, {-Up} Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar

Sōna ōlan eviniñ ğadınları ğamyona *biniP gelirlē* arķalarında da davulcu davul çalā, ğız_ evine inilir (Kütahya-Altıntaş, 26) (Aydm, 2008: 120).

almcāsa kötāyadan gidip firķa, elbise *kesip geliyos* (Kütahya-Altıntaş, 11) (Gülensoy, 1988: 170).

benim küçük çok kışkanç ābisinlen falan sarıldımı gördü mü hemen *koşup geliyo* kucāma (Kütahya-Emet, 154) (Öztürk, 2008: 126).

ĝörümcem bōle bōle sırtına sardırıyo sofra yayĝilāna ayakķabiları, gatiriyolā eve, bakıyoz, beĝeniyoz, ölçüyoz, aha ŝu olsun deyoz, gidiyolā eŝini *alıp geliyolā*, eskiden ōle (Kütahya-Emet, 35) (Öztürk, 2008: 107).

ōle ĝecek ĝilcez bakıyoz, kindi ĝecek, ya tereviyi de *ĝılıp geliyoz*, oturuyoz ĝayveye safura ğadā (Kütahya-Pazarlar, 81) (Yumurtacı, 2012: 92).

aKşama ĝidā alla'ĝ_ ĝabul etsiñ, namazımızı da *ĝılıp geliyoz* belēdiye ĝāvesinde oturuyoz, ūndan sō ĝarımız acıkTı mı eve gidiyoz yiyen (Kütahya-Simav, 32) (Dinç, 2009: 140).

ĝaçiyolā evde unuTuyolā ūnu yeñiden *dönüP geliyolā* āmā bōbek (Kütahya-Simav, 86) (Dinç, 2009: 171).

alıb geliyo ĝarı, aħa soķakda ĝalsiñ altınıñ deyo, atıvēyo (Kütahya-Şaphane, 90) (Gülensoy, 1988: 216).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

verilecesē verī verilmecesē *dönē gelisiñ* (Kütahya-Aslanapa, 5) (Yavaş, 2009: 93).

bōçasının yapālā, verilē, nişanımızı ĝor, *dönē geliriz* (Kütahya-Domaniç, 2) (Gülensoy, 1988: 234).

küTāyā varmadan ÇaracāmeT TaraFından ordan *susāĝeli* (Kütahya-Dumlupınar, 8/164) (Ekinci, 2019: 205).

neise, ōdan *bıraKdıK ğediK* buraya (Kütahya-Simav, 52) (Gülensoy, 1988: 184).

Kolaylık Anlamında Kullanımı

{-Ip} ve {-A} Zarf-Fiil Ekleriyle Kurulanlar

şindiki yele falan gerek yoK *alıp gelyō* de urē makine ĝuryō, atyō patoza tamam ĝürül ĝürül ĝiTyo (Kütahya-Tavşanlı, 9). (Tayşi, 2007: 149).

ŝōle bi bakTım, bir_ki çalışTı çalıŝmadı, su getirmeye ĝiTım bi bakTım aradan fıymış (kaçmak, sıvıŝmak) *gelegeldim* arkasından yok bizim Torun (Kütahya-Aslanapa, 11) (Yavaş, 2009: 116).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

ĝuruTurduĝ, deyirmende ĝara deyirmende *ōĝütü gelidiĝ* (Kütahya-Aslanapa, 12). (Yavaş, 2009: 95).

cumā ādası ūnu *alıp gelirdik* bi ĝış yerdik ūnu (Kütahya-Domaniç, 70) (Bekar, 2011: 191).

eve ĝidē allāħ ne vediyse *alıp geliriz* bu ĝāvelēde bu odalāda yeriz (Kütahya-Domaniç, 61) (Bekar, 2011: 200).

onu çeşmeye götürüz, ordan su *dolduru geliriz*, gelirken de o şekilde gelir, arkadaŝānla (Kütahya-Emet, 52) (Öztürk, 2008: 115).

ĝüdē, *çeviri gelirdim* āŝam_ ūsTüne (Kütahya-Emet, 2) (Gülensoy, 1988: 182).

durmuş dayı sö_üt *kesTi ĝeldi* (Kütahya-Gediz, 40) (Biber, 2010: 113).

ŝōyle gittim tarımları bi *dolaŝtım geldim* (Kütahya-Pazarlar, 58) (Yumurtacı, 2012: 98).

bi ğayıĶ balıĶ, *Tutā gelirdi* (Kütahya-Simav, 227) (Dinç, 2009: 152).
ava gidēdi, bi ğayıĶ ördek, meke (yaban ördeği), *doldurugelirdē* (Kütahya-Simav, 228) (Dinç, 2009: 152).

undan sōna gençlē seymen olurlā, *dōnē gelirlē*, atdan indirilē olan ēvine götürülē, teslim idēlē (Kütahya-Tavşanlı, 16). (Tayşi, 2007: 121).

valla yalıñayak ben dörd çuval saman götürüdüm bürdan moymulda *satā gelirdim* (Kütahya-Tavşanlı, 49). (Tayşi, 2007: 153).

Süreklilik Tasvir Fiili: kal-

Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak *kal-* “Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek; zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak; konaklamak, konmak; oturmak, yaşamak; eğleşmek; hayatını sürdürmek, yaşamak; varlığını korumak, sürdürmek; oyalanmak, vakit geçirmek; sınıf geçmemek; işlemez, yürümez duruma gelmek; geriye atılmak, ertelenmek; bir şeyle kaplanmak, bir şeye bulanmak; bir işi belli bir noktada bırakmak, ara vermek; miras olarak geçmek; yapamamak; belli bir gelirlle geçinmek zorunda bulunmak; yetinmek; sınırlanmak; herhangi bir durumu sürdürmek; olmak, herhangi bir durumda bulunmak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *kalmak* maddesi) anlamlarında kullanılır. Yardımcı fiil olarak *kal-*, kök veya gövdeleri sonuna *{-A}*, *{-Ip}*, *{-Up}* zarf-fiil eklerinden birini almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur. Genellikle bir durum bildiren esas fiillerdeki oluşun, hareketsiz olarak sürmekte olduğunu gösterir: *bakakalmak*, *çakılakal-*, *durakal-*, *donakal-*, *şaşakalmak*; *çakılıp kal-*, *donup kal-*, *şasırp kal-*, *uyuşup kal-* gibi. Türkiye Türkçesinde çok bol kullanılan bu tasvir fiili, bütün zamanlarda çekime girebilir. Olumsuz biçiminde ise *{-mA-}* olumsuzluk eki *kal-* fiilinden sonra gelir (Korkmaz, 2014: 720-721).

Standart Türkiye Türkçesinde *B+kal-* yapısı, Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi ana fiilin niteliğine bağlı olmak kaydıyla eylemin istenç dışı, beklenmedik bir şekilde gerçekleştiğine ve sürekliliğine işaret eder. *Şaşır-*, *don-*, *uyu-*, *kal-*, *takıl-*, *tutul-*, *çakıl-*, *düşün-*, *kuru-* gibi sınırlı sayıda fiil ile birleşebilmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında ise, bu yapının işlevleri Standart Türkiye Türkçesi ile benzer işlevler gösterir. Mesela, Kütahya ve yöresi ağızlarında belirlenen “arkamızdan ğurşunlā yanibaşımızdan çuuu, çuu diye geçiyo yanibaşımız *oyuluP oyuluP ğalyo*” (Gediz: 191) bağlamında geçen *oyuluP oyuluP ğalyo* fiil birleşmesinde, ana fiildeki son dönüşümlü eylemin tamamlanması ile ortaya çıkan durumun sürekliliği ifade edilir. “beygir bi basıyo, hartTaĶ, ğarıñ_ içine *oturuP ğalyo*” (Simav: 295) bağlamında bulunan *oturuP ğalyo* fiil birleşmesinde ise hem süreklilik hem de beklenmezlik ifadesi söz konusudur. Fiil birleşmelerindeki *A+kal-* yapısına gelince hem Standart Türkiye Türkçesinde hem de ağızlarda bu yapının *don-*, *şaş-*, *sarar-*, *bak-*, *kal-*, *uyu-* vb. ana fiillerle kullanıldığı görülmektedir. Fiil birleşmelerinde *kal-* yardımcı fiilinin hem bir duruma geçmek anlamlı dönüşüm evresi hem de bunu izleyen bu durumda kalmak anlamlı dönüşüm sonrası evresi söz konusudur. Dolayısıyla süreklilik anlamı mevcuttur (Gökçe, 2013: 146).

Türkiye Türkçesi ağızlarında *kal-* “İkamet etmek, oturmak; konaklamak, yatmak; bulunmak; muhafaza olmak, durmak; artmak, fazla bulunmak; miras intikal etmek; mahrum olmak, belli bir duruma mecbur olmak, maruz olmak; çıkış imkânı bulamamak, kapanıp kalmak; payına düşmek, ...e mal olmak; (tasvir fiili olarak) // uyuyup kalmak; (yardımcı fiil olarak) meydana kalmak.” anlamlarında kullanılır (<http://www.tdk.gov.tr>, *kalmak* maddesi). Kütahya ve yöresi ağızlarında *kal-* fiili, esas fiile ve cümleye standart Türkiye Türkçesindeki gibi “süreklilik, devam etme” anlamlarını katar. Esas fiile *{-A}*, *{-Up}* zarf-fiil eklerinden birini alarak bağlanır. Bununla birlikte zarf-fiil eki yerine zaman kiplerinden birini alarak bağlandığı da görülmektedir.

Fiilin olumsuz yapıda herhangi bir örneğine rastlanılmamıştır. Bulunan örneklerin hepsinde olumlu yapılarda kullanılmıştır. Ayrıca tespit edilen örneklerin bazılarında yöre ağzından kaynaklanan *k > g* ses değişimi görülür. Yöredeki birçok sözcükte görülen bu özellik bu fiil için de sıklıkla görülür. Örneklerde fiilin hem *kal-* biçiminde tonsuz hem de *gal-* biçiminde tonlu biçimleri mevcuttur. Süreklilik tasvir fiilleri içerisinde az kullanılan fiillerden biridir. Yörede en az sayıda örneğine rastlanılan süreklilik fiilidir.

Kal- yardımcı fiilinin kullanıldığı tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

Süreklilik, Devam Etme Anlamında Kullanımı {-A} ve {-Up} Zarf-Fiil Ekleriyle Kurulanlar

üş Tene çocu'la, yavriyla *ğalağaldım* bizi bıraktı gitti geri gelmedi (Kütahya-Aslanapa, 93) (Yavaş, 2009: 82).

sabā yakında āKedeşleri gidince tüpe çay suyu gömuş kâfaltıyı da hazırlamış göymüş *uyuyağalmış*. (Kütahya-Gediz, 24) (Biber, 2010: 86).

arkamızdan gürşunla yanibaşımızdan çuuu, çuu diye geçiyo yanibaşımız *oyuluP oyuluP kıliyo* derdi (Kütahya-Gediz, 191) (Biber, 2010: 99).

beygir bi basıyo, hartTaK, ğarıñıçine *oturuP ğaliyo* (Kütahya-Simav, 295) (Dinç, 2009: 215).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

çoluğ, çocuk gelini taksiye bindirilē alırlā götürülē ğız_evi *sorudur ğalur*, bi_şē ğalmas (Kütahya-Merkez, 138) (Gülensoy, 1988: 138).

inanayet (en nihayet) uşağa doğru eneken babamın ayaKları *gabarıyo ğaliyo* (Kütahya-Dumlupınar, 1/18) (Ekinci, 2019: 165).

bōle *serPilmış ğalmışlā* ğaynaTamın ninesi göTürüyo_umuşmuş (Kütahya-Dumlupınar, 6/102) (Ekinci, 2019: 191).

(Ümmühan) yavrum sarı saşlı ğarılar bōle şelēn içinde arabalān içinde *ölmüş ğalmış* (Kütahya-Dumlupınar, 12/56) (Ekinci, 2019: 236).

düğün sonuna kadağ hep *serili kalır dōt* gün, beş gün *serili kalır* (Kütahya-Emet, 2). (Öztürk, 2008: 100).

iyi etçeñ derkene beni kötü ettiñ, temelli ben *yı_ıldım ğaldım* (Kütahya-Pazarlar, 47) (Yumurtacı, 2012: 108).

amelat_olsak, geççeni biliyosan hadi ol ama geçmese temeli *oturu ğalırsak?*² (Kütahya-Pazarlar, 96) (Yumurtacı, 2012: 108).

ünüñ bağına girmiş hayvannā, ünnā *uyumuşlā ğāmuşlā* (Kütahya-Simav, 105) (Dinç, 2009: 177).

ardına bakdıydı, silahlı candırma *çakılmış ğalmış* (Kütahya-Simav, 75) (Gülensoy, 1988: 185).

çocuk çırırnsa bi haşeş yā çalverilē ğayve ğaşıñnan *uyurKalır* çocuk (Kütahya-Tavşanlı, 15) (Tayşi, 2007: 134).

getdim eve yatırdım ğaryolāña olan orda ağlaya ağlaya *uyūdū ğaldı* (Kütahya-Tavşanlı, 89) (Gülensoy, 1988: 232).

Süreklilik Tasvir Fiili: koy-

Fiil, *ko-* köküne dayanır. Artık canlı olmayan ve muhtemelen kuvvetlendirme bildiren fiilden fiil yapım eki *{-d-}* eki ile genişletilmiştir (Gabain, 2007: 58). Esas fiil ve tasvir fiili olarak ilk defa Eski Türkçe döneminde karşımıza çıkar. Eski Uygur Türkçesinden itibaren yardımcı fiil olarak kullanılmaya başlamıştır (Bayrakdar, 2014: 144). Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak *koy-/ko-* “Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek; bir kimseyi işe yerleştirmek, birine iş sağlamak; bırakmak; katmak, eklemek; imza, tarih, adres yazmak; uyulması gereken kuralları belirlemek, ortaya çıkarmak; etkilemek, dokunmak; bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, ayırmak; bırakmak, terk etmek. Ağızlarda ise etkilemek, dokunmak; yerleştirmek, koymak; sokmak, içine yerleştirmek; defnetmek; takmak; tayin etmek, görevlendirmek; durdurmak, kaçırmamak; koyuvermek.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *koymak/komak* maddesi) anlamlarında kullanılır. Yardımcı fiil olarak *koy-/ko-*, temel bir fiile *{-A}* zarf-fiil ekinde sonra bağlanarak süreklilik tasvir fiillerini oluşturur. Temel fiile sürerlik, devamlılık anlamı katar; temel fiile her zaman birleşik yazılır ve bütün zamanlara çekimlenebilir: *alıkodu/alıkoydu, çalışako/çalışakoy* (Ediskun, 2003: 232-235).

Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde canlı bir kullanıma sahip olan *koy-* fiili, bugün yazı dilimizde neredeyse kaybolmuş gibidir. Varlığını *alakoy-*, *alıkoy-* gibi süreklilik işlevi körelmiş ya da başka bir gruba sokulabilecek bir birleşik fiil içerisinde süregelmiştir. Yalnız *dur-* tasvir fiiline koşut bir süreklilik işlevi yüklenmiş, Anadolu ağızlarından aktarılmış bir tür olarak bugün *bekleyekoy-*, *çalkalayakoy-* *gidekoy-*, *yapakoy-* gibi şekillerde ve süreklilik işlevi ile daha çok konuşma dilinde yer almıştır (Korkmaz, 2014: 724).

Kütahya ve yöresi ağızlarında *koy-/ko-* yardımcı fiil olarak esas fiile genellikle *{-A}*, *{-I}* zarf-fiil eklerinden birini alarak bağlanır. Bazı örneklerde zarf-fiil eklerinin yerine zaman eklerinden birini aldığı

² “*oturur kalırsak*” Bu yapıda da görülen “*r*” ünsüzünün düşmesi yörenin en belirgin özelliklerindedir ve birçok sözcükte görülür. (bk. Gülensoy, 1988, s. 65).

da görülmektedir: “*hazırlamış goymuş*” (Gediz, 24: 86); “*çıkari gördü*” (Gediz, 114). Esas fiille hem birleşik hem de ayrı yazılmıştır. Yörede hep olumlu yapılarda kullanılmıştır. Olumsuz yapıda bir örneğine rastlanılmamıştır. Diğer süreklilik fiillerine göre kullanılma oranı oldukça düşüktür. Ayrıca fiilde, yöre ağzından kaynaklanan *k > g* değişimi görülür: *koy-/ko-* > *goy-/go-*. Tespit edilen örneklerin hepsinde bu fiil *goy-/go-* biçimindedir.

Koy-/Ko- yardımcı fiilinin kullanımı ile olarak tespit edilen örneklerden bazıları şu şekildedir:

Süreklilik, Devam Etme Anlamında Kullanımı

{-A} ve {-Up} Zarf-Fiil Ekleriyle Kurulanlar

eyē_ ki, gıs tarafı daha böle kendisine şan şöreṭ istiyosa, *ik_ üş* sofrā olan tarafından yemē *alāgor*, ölen_ üstü (Kütahya-Merkez, 54) (Gülensoy, 1988: 136).

baqlıfacılān arkaşından, *eyēr* güvē_ salma yapcaḡsa olan tarafı gız tarafından bir sofrā iki sofrā *alıkor* muḡaḡgaḠ, güvē salma yapcaḡsa (Kütahya-Merkez, 146) (Gülensoy, 1988: 139).

deyişleme *at_ ata* *gōrlā* gızıñ eline ayāna kına yakarlā ebdes alā gelir (Kütahya-Altıntaş, 33) (Ayдын, 2008: 120).

hepisini de *goyuvēdiler* dedi bizi *alaḠodulā* dedi (Kütahya-Dumlupınar, 9/95) (Ekinci, 216).

sadıçnañ berabē damısdada *bekleyegor* (Kütahya-Gediz, 112) (Biber, 2010: 118).

öküzlē, sıḡırlā öseñ, öñden *giregōcekTir* dama gāli (Kütahya-Simav, 138) (Dinç, 2009: 195).

o gēmeden topraḠ *yıḡa* *gōduḡ* biz onuñ gelcei yere (Kütahya-Simav, 164) (Gülensoy, 1988: 194).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

sabā yakında ākedeşleri gidince tüpe çay suyu *gōmuş* *kāfaltıy* da *hazırlamış goymuş* (Kütahya-Gediz, 24) (Biber, 2010: 86).

eski *galeyli* *ḡazanlarımı* *çıkari gördü* (Kütahya-Gediz, 13) (Biber, 2010: 114).

Yaklaşma Tasvir Fiili: yaz-

Eski Türkçenin “yanılmak, hata etmek, günah işlemek” anlamlarında ve esas fiil işlevindeki *yaz-*, zamanla anlamından kayarak bir tasvir fiiline dönüşmüştür. Bugün Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak “Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak; yazı ile anlatmak, yazıya dökmek; yazar olarak görev yapmak; yazı ile bildirmek, haber vermek; bir bilim veya edebiyat eseri oluşturmak; sayaç vb. sayılarla niceliği belirtmek; kaydetmek; bir göreve almak; insanın geleceğini belirlemek; gelinin yüzünü süslemek.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *yazmak* maddesi) anlamlarında kullanılır. Yardımcı fiil olarak esas bir fiile getirilen {-A} zarf-fiil ile birleşerek “yaklaşma tasvir fiilleri” oluşturur: *bayılayaz-*, *düşeyaz-*, *aḡlayayaz-*, *kırılaz-* vb. Bir oluş veya kılışın olmaya yaklaştığını gösterir. Ayrıca dolaylı yoldan, kaçınılması gereken bir durumu da anlatmaktadır. Tasvir fiili olarak, sadece görülen ve duyulan geçmiş zaman ile çekime girebilir. Olumsuzluk eki de almaz. Bugün bu fiilin kullanılmadığı yerlerde bu anlam ve işlev inceliği “az kalsın”, “neredeyse” gibi zarflarla da karşılanabilmektedir (Korkmaz, 2014: 724). Standart Türkiye Türkçesinde yaklaşma kılış ana fiilde sadece *öl-*, *düş-*, *kırıl-*, *bat-* gibi bitimli eylem türleri ile oluşturulabilmektedir. Bu durum, ana fiildeki eylem seçimliliğine bir örnektir ve Türkçe fiil birleşmeleri yapılarında kategorisizleşme sürecini gösterir (Gökçe, 2013: 35).

Fiil birleşmelerinde esas fiile “A+yaz-” yapısı şeklinde bağlanır. Bu yapı, Türkmen Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesinde tanıklanamamıştır. Eski Oğuz Türkçesi, Standart Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağzlarında ise yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Gökçe, 2013: 163). Ağzılarda *yaz-* fiili, “hamur açmak; sofrā hazırlamak, kurmak; yarmak, et ve balık için çizmek, ezip incelterek genişletmek; bitki gövdelerini bıçak ile yarmak; gelin yüzü süslemek; geçmek; yaklaşma belirtmek; sermek; yaymak; ayırmak; büyü yapmak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *yazmak* maddesi) anlamlarıyla esas fiil işlevinde kullanılır. Yaklaşma belirten bir tasvir fiili şeklinde kullanımı da mevcuttur. Kütahya ve yöresi ağzlarında yaygın olmasa da bu işlevde kullanımına rastlanmaktadır. Ancak *yaz-* yardımcı fiili, diğer tasvir fiilleri içerisinde en az tercih edilir. Dört cümlede örneği bulunmaktadır. Olumsuz yapıda sadece bir örneği vardır. Örneklerden de görüleceği üzere “A+yaz-” yapısı sadece *öl-* fiiliyle kullanılmamış, *in-*, *vur-*, *göm-*, *ye-* fiilleriyle de birlikte de kullanılmıştır. Ayrıca bulunan dört örnekten birinde şimdiki zamanda; ikisinde görülen/bilinen geçmiş zamanda, birinde ise birleşik zaman (gelecek zamanın hikâyesi) kipiyile çekimlenmiştir. Standart Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Kütahya ve yöresinde de esas fiile {-A} zarf-fiil ekiyle bağlanır. Dolayısıyla bu birleşmenin “A+yaz-” yapısında

olduğu görülür. Esas fiile “yaklaşma, bir olayın gerçekleşmesine çok yakın olma, neredeyse gerçekleşme” anlamlarını kazandırmaktadır.

Tespit edilen örnekler şu şekildedir:

hele bu kıbrıs davalarında gâli *innevereyazdıK* aşşaya (Kütahya-Merkez, 25) (Gülensoy, 1988: 160).

tez yeTişTilē de beni ğurtardilā, *öleyazcādım* (Kütahya-Aslanapa, 24) (Yavaş, 2009: 124).

damaT atıyō *vrayazyō* emme vuramyō (Kütahya-Aslanapa, 78) (Yavaş, 2009: 128).

ben diyō nēdēse toPra₁ eşe eşe diyō ğaFamı *ğömeyazmuşın* diyō (Kütahya-Dumlupınar, 15/400) (Ekinci, 2019: 291).

bi metire ğarda şerefsizim bōle yollāda ğurtlā *yēyeyazdı* beni (Kütahya-Simav, 35) (Dinç, 2009: 206).

Uzaklaşma Tasvir Fiili: git-

Git- fiili ilk olarak Eski Türkçe döneminde karşımıza “*két-*” biçiminde çıkmaktadır (Clauson, 1972: 701). Türkiye Türkçesinde esas fiil olarak “Bir yere doğru yönelmek; bir yerden veya bir işten ayrılmak; çıkmak, ulaşmak; belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak; sürmek, devam etmek; yakışmak, yaraşmak; tüketilmek, harcanmak; götürülmek, gönderilmek; yeter olmak, yetmek, yetişmek; yürümek, yol almak; dayanmak; geçmek; herhangi bir durumda olmak; yok olmak, elden çıkmak; ölmek; başvurmak, yapmak; bir şey zarar görmüş olmak; makine, işlemek, çalışmak; satılmak; yapmak; bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak; değerlendirmek, saymak, karşılamak.” (<http://www.tdk.gov.tr>, *gitmek* maddesi). Yardımcı fiil olarak *{-(y)A}* zarf-fiilli tasvir fiili yapılarında geleceğe yönelik süreklilik bildirir: *eyliĝe kemlik olagelmış olagider, söyleyegider, kovagitti* gibi bir iki örneğe istinaden süreklilik fiilleri arasına katılmıştır (Bilgegil, 1984: 281; Ediskun, 2003: 259). Zarf-fiilsiz yapılarda ise, süreklilikten ziyade tezlik, kolaylık ve önemsizlik anlatır: *söyledim gitti, verdik gitti* vb. *{-Ip}* zarf-fiilli birleşik yapılarda “*dalıp git-, uzayıp git-*” gibi örneklerde süreklilik bildirirken “*gürlüp git-*” gibi örneklerde de süreklilik değil tezlik bildirmektedir (Şahin, 2002: 103). Korkmaz’a göre *{-(y)A}* zarf-fiilinden sonra gelerek oluşturulan şekiller, Türkiye Türkçesine özgü değil, Eski Anadolu Türkçesine özgü şekillerdir. Bugün görülen birkaç örnek de o dönemden kalmıştır. Bugün, *{-(y)A}* *git-* biçimi kullanımdan düşmüş ve yerine *{-Ip}* *git-* biçimine bırakmıştır. Bu fiil, esas fiildeki oluş ve kılıştı uzaklaşmanın yanında, “*sürüp git-*” birleşiminde *süreklilik* işlevi de belirtmektedir. Bütün zaman ekleri ile çekime girebilir (Korkmaz, 2014: 725).

Git- fiili, Kütahya ve yöresi ağızlarında kullanılan süreklilik fiilleri içerisinde *gel-* fiilinden sonra en çok kullanılan tasvir fiilidir. Tespit edilen örneklerde genellikle “süreklilik, devam etme, tezlik, uzaklaşma, işin bittiğini belirtme, umursamazlık, kolaylık” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Asıl işlevi “süreklilik ve devam etmeyi bildirme” olan bu yardımcı fiil, yörede *{-Ir}* geniş zaman ekiyle esas fiile bağlandığında “tezlik, kolaylık, umursamazlık” anlamlarında kullanılmıştır. Birçok örnekte de “uzaklaşma” işlevindedir. Yörede tespit edilen örneklerde, esas fiile *{-Ip}*, *{-Up}* zarf-fiil ekleri ya da zaman kipleriyle bağlanmaktadır. Türkiye Türkçesi dilbilgisi kitaplarında görülen *{-A}* zarf-fiil ekiyle kurulan *olagit-, söyleyegit-, kovagit-* yapılar yöre ağızlarında görülmez. Olumsuz yapıda ise, örneğine bir cümlede rastlanılmıştır.

Yöre ağızında *git-* fiilinin yardımcı eylem olarak kullanıldığı örneklerden bazıları şu şekildedir:

Uzaklaşma Anlamında Kullanımı

***{-Ip}*, *{-Up}* Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar**

Çocukları odun kesmeğe gidiyoruz diye *alıp gidiyō* (Kütahya-Altıntaş, 8) (Aydın, 2008: 103).

Çocukları *bırakıP gitmiş*, āşam olunca kurlālañ tilkilē ulumaĝā başlamışlā (Kütahya-Altıntaş, 10) (Aydın, 2008: 104).

undan sōna çakır mısTıfa ğızı *alıp gidiyō* (Kütahya-Aslanapa, 81) (Yavaş, 2009: 128).

ū ğızı bulamıyolā *bırakıp gidiyolā* (Kütahya-Domaniç, 18) (Bekar, 2011: 194).

gerisini hepisini yıKıP, yumuruP, yaKıP, *çekiP gidiyōlā* (Kütahya-Dumlupınar, 13/17) (Ekinci, 2019: 246).

érTesi ğün bazar ğün herkes *alıb gidiyō* (Kütahya-Dumlupınar, 14/110) (Ekinci, 2019: 259).

öĝle namazından sōna gelin añasının evinden bindirilir, *alıp gidilir*, beyinin evine götürülür, teslim edilir (Kütahya-Emet, 27) (Öztürk, 2008: 95).

çocuK ğoşuyo, bi ğurşuñ₁ ğoyuyo, *dönüP gidiyo* (Kütahya-Simav, 99) (Dinç, 2009: 208).

bi ğün öle soñuna *çekiliP gidiyo* yonan (Kütahya-Simav, 107) (Gülensoy, 1988: 186).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

çekTim gitTim burdan_ izmire (Kütahya-Simav, 45) (Dinç, 2009: 225).

ondan sōna dailırlā, *çekēlē gidēlē* herkez_ evine (Kütahya-Merkez, 23) (Gülensoy, 1988: 174).

Süreklilik, Devam Etme Anlamında Kullanımı**{-Ip}, {-Up} Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar**

kendi kendine lisam_ da *ğayboluP_ gitTi* (Kütahya-Merkez, 81) (Gülensoy, 1988: 153).

164). izine gelip gidēkene para vemedēn öle *gelip gidiyoduğ* (Kütahya-Domaniç, 165) (Bekar, 2011: 164).

yalñız genellikle domaniçde şe_ irde oturuyo öreTmenlē *gelip gidiyolā* bi kaç denesi burda oturuyo (Kütahya-Domaniç, 17) (Bekar, 2011: 214).

hayır, bi değışiklik yok, sadece uzaklık vardı ūranın, uzak *gelip gidiyoduğ* bi işimiz olunca (Kütahya-Emet, 2) (109-xxiv).

üç beş evden *çoğalıP gitmiş* (Kütahya-Gediz, 4) (Biber, 2010: 102).

93). gelinlē de sifteme_ e *gelip gidiyo* faPrikalara girdilē (Kütahya-Pazarlar, 91) (Yumurtacı, 2012: 93).

işte bu hayat_ *aķıp gidiyo* hemşerim (Kütahya-Pazarlar, 54) (Yumurtacı, 2012: 98).

hayvan dutçeK_ adam yok, uşa_ an şurda organize va ya orāya üş sefē *gelip gidiyo* o da bu sene başladı (Kütahya-Pazarlar, 13) (Yumurtacı, 2012: 119).

esgiden simava merkePlerle *gelir gidēdik* (Kütahya-Simav, 15) (Dinç, 2009: 153).

şindi, aşşā yoKarı otuz, otuz beş seneden beri de ufağ tefeg mal_ alıP mal satıyoruz bu şekilde, *geçiniP gidiyoruz* (Kütahya-Simav, 50) (Dinç, 2009: 225).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

yeni nesil belki bunu galdırı canım o esgiden *adeT_ olmuş gidiyo* (Kütahya-Emet, 40) (Gülensoy, 1988: 178).

Kapıcıöllerından, hocaöllerından undan üremişlē işte öle öle köv *çōālmış giTmiş* (Kütahya-Tavşanlı, 7) (Tayşi, 2007: 120).

bu da benim ğardeş da hana fazla bilemeyon guzum aha bölēdi kövümüz bölē *geçindik giTTik* (Kütahya-Tavşanlı, 20) (Tayşi, 2007: 160).

Tezlik, Kolaylık, Umursamazlık Anlamlarında Kullanımı**{-Ip}, {-Up} Zarf-Fiil Ekiyle Kurulanlar**

İk_ üç gün ğız gizlice geliyō *temizleyiP gidiyō* (Kütahya-Altıntaş, 25) (Aydın, 2008: 104).

geliyōlā olanı *alıP gidiyōlā* (Kütahya-Aslanapa, 49) (Yavaş, 2009: 94).

buraya üzüm getiriyōlādı, *da_ utıp gidiyōlādı* (Kütahya-Domaniç, 2) (Bekar, 2011: 194).

şindi hediyesini daķıp yimēni *yiyp gidiyo* herif (Kütahya-Domaniç, 351) (Bekar, 2011: 262).

ben çalışmıyon sabaleyi iş başı taKsim eTdİK mi çavuş beni amelenin başına *goyuP gidiyo* (Kütahya-Dumlupınar, 13/179) (Ekinci, 2019: 254).

2008: 115). orda el öperlē, yemek yirlē, çay içerlē, erkenden *kalkıp gidēlē* (Kütahya-Emet, 57) (Öztürk, 2008: 115).

2012: 125). bi gün geliyo adam bi gecede dü_ ün edip *braKıp gidiyo* (Kütahya-Pazarlar, 31) (Yumurtacı, 2012: 125).

2009: 178). şimdi, amcam benim, ondörTlüydü, dedemne *götürüP kitmişlē* (Kütahya-Simav, 145) (Dinç, 2009: 178).

esgiden dâvıl üş gün çalınırdı üş gün! şinci çalınıyō onda *braķıp gidiyō* (Kütahya-Tavşanlı, 9) (Tayşi, 2007: 145).

14) (Tayşi, 2007: 147). şimdi düüne gelyō herif, ikindin gelyō, gelini çıkaryō, aşamlen *braķıp gidiyō* (Kütahya-Tavşanlı, 14) (Tayşi, 2007: 147).

Zaman Kip Ekleriyle Kurulanlar

yerine kēpiçden evlē yapTılā *onādık giTTik* (Kütahya-Gediz, 55) (Biber, 2010: 110).

biz peki deriz, *brağır gideriz* (Kütahya-Gediz, 18) (Gülensoy, 1988: 218).

duydum hastalandı, ölü *götürmüş gitmiş* gedize hastanede üç gün yatmış (Kütahya-Pazarlar, 75) (Yumurtacı, 2012: 92).

bi_ buçuğ_ ayar buldey bana yükledivedilē, şere *götürdüm gittim* sırtımnan (Kütahya-Simav, 24) (Gülensoy, 1988: 204).

Diğer Tasvir Fiilleri: çık-, geç-, geçir-, getir-, götür-, var-

Standart Türkiye Türkçesinde *bil-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-/ko-, ver-, yaz-* tasvir fiilleri dışında *çık-, geç-, geçir-, getir-, gör-, götür-, var-* fiillerinin de tasvir fiili olarak kullanımları mevcuttur. Aynı zamanda bu fiiller kullanım sıklığı yörelere göre farklılık göstermekle birlikte Türkiye Türkçesi ağızlarında da kullanılmaktadır. Kütahya ve yöresi ağızlarında da *gör-* yardımcı fiili dışında diğer fiillerin kullanıldığı görülmektedir. Bunlarla ilgili veriler şu şekildedir:

Çık- Tasvir Fiili

Çık- fiili, “tezlik, bitmişlik” anlamında kullanılmıştır. Esas fiile *{-Ip}* zarf-fiil ekiyle bağlanmıştır. Sadece bir örnekte geçtiği tespit edilmiştir:

bayramın dördüncü günü herkes yolu *ele alıp çıkıyo* (Kütahya-Domaniç, 44) (Bekar, 2011: 232).

Geç- Tasvir Fiili

Geç- fiili, bir oluşun süratini gösterir (Korkmaz, 2014: 726). Kütahya ve yöresi ağızlarında “geçmişten gelen bir süreklilik, devam etme, bitmişlik” anlamlarında kullanılmaktadır. Bu yapının genellikle *gel-* esas fiiline *{-dl}* görülen geçmiş zaman, *{-Ir}* geniş zaman ekleriyle bağlandığı görülmektedir. Nadiren de olsa esas fiile *{-Ip}* zarf-fiil ekiyle bağlandığı örnekler mevcuttur. İlgili kullanımlardan bazıları şöyledir:

gumar biraz *geldi geçdi* ama şükür onu da birağdım (Kütahya-Domaniç, 319) (Bekar, 2011: 208).

neler *geldi geçdi* ğariP başıma (Kütahya-Domaniç, 31) (Bekar, 2011: 249).

öylecene günlē kinlē *gelip geçiyo* (Kütahya-Emet, 14) (Öztürk, 2008: 128).

o ğidā oña zaman vēdik zamanı *gēdi geçmiyo* aslında (Kütahya-Pazarlar, 52) (Yumurtacı, 2012: 131).

gēdi geçTi o zamanlāda mesākin (Kütahya-Simav, 16) (Dinç, 2009: 133).

ōle işTe, o devir de ōle *gēdi geçTi* (Kütahya-Simav, 50) (Dinç, 2009: 170).

biz havan bölü_ ündeydik, ünnāñ tavlasi, bizim bölü_ üñ_ önünden *gelir geçēdi*, hē gün gonusurduK yāni (Kütahya-Simav, 23) (Dinç, 2009: 182).

“ēsi bölē bölē *gēdi geçTi* bu günnē (Kütahya-Simav, 62) (Dinç, 2009: 218).

“şindiK le ğadā aa hemen ne vāsa *gelip geçyō* (Kütahya-Tavşanlı, 13) (Tayşi, 2007: 151).

Geçir- Tasvir Fiili

Geçir- fiili, “geçmişten gelen bir süreklilik, bitmişlik” anlamlarında kullanılmıştır. Esas fiile *{-dl}* görülen geçmiş zaman ekiyle bağlanmıştır. İki örnekte geçtiği tespit edilmiştir:

amān çok şeylē *gördük geçirdik* emme ölüm ne bilen ben, ne dēveren? (Kütahya-Domaniç, 1) (Bekar, 2011: 240).

hePisini *gōdüm geçirdim* (Kütahya-Simav, 7) (Dinç, 2009: 133).

Getir- Tasvir Fiili

Getir- fiili, “tezlik ve bitmişlik” anlamlarında kullanılmıştır. Esas fiile *{-r}*, *{-Ar}* geniş zaman ekleriyle bağlanmıştır. Fiilin iki örnekte geçtiği tespit edilmiştir:

dü_ üncü bocçasına bi gaP bulgur, fasilye *gor getiri* (Kütahya-Gediz, 65) (Biber, 2010: 117).

yā, yourd satarız mesela hayvanı olan, etiyaçı çok olan mal götürü, mal *satā getiri* (Kütahya-Tavşanlı, 19) (Tayşi, 2007: 146).

Götür- Tasvir Fiili

Götür- fiili, “süreklilik, devam etme” anlamında kullanılmıştır. Esas fiile *{-Ip}* zarf-fiil ekiyle bağlanmıştır. Fiilin geçtiği örnekler şu şekildedir:

oğulla açıldı mı her gün *getirip götürüyola* (Kütahya-Domaniç, 40) (Bekar, 2011: 215).

ben iş yapmayı” dedim. “okula *getirip götürüyon* çocuğumu” dedim (Kütahya-Emet, 57) (Öztürk, 2008: 131).

sVar- Tasvir Fiili

Var- fiili, geçmişte *git-* (*bar-*) fiilinin yerine kullanılan fiildir. Buna istinaden kimi gramerlerde bu fiil süreklilik fiillerinin içerisinde değerlendirilir (Ediskun, 2003: 232-233). Kütahya ve yöresi ağzlarında Fiilin hâlâ bu anlamda ve işlevde kullanıldığı belirlenmiştir. Esas fiile {-A} zarf-fiil ekiyle bağlanmıştır. Bununla ilgili tespit edilen örnekler şu şekildedir:

burada adamı hasta olsun, şakkıdak kapıyı aç *girē-varız* (Kütahya-Emet, 46) (Öztürk, 2008: 130).

eskiden herkez evinde ni bişirdiyse ben onu *goya varmışım* eren böyle yapılmış (Kütahya-Gediz, 5) (Biber, 2010: 114).

SONUÇ

Asıl fiil + -A/-p zarf fiili + yardımcı fiil (tasviri fiil) yapısında, yardımcı fiil görevindeki fiillerin leksik anlamlarından belli oranda sıyrılarak birleşik fiil içinde yer almaları, bu fiil birleşimi yapısının birleşik fiil olarak adlandırılmasını sağlamaktadır. Bu yapı, Eski Türkçeden günümüze benzer şekilde asıl fiille kalıplaşmış bir morfem niteliğindeki zarf-fiil eki aracılığıyla bağlanan ve gramerleşme süreci ancak zaman içerisinde tamamlanma aşamasına girmiş bir şekildedir. Bir bağımsız morfemin gramerleşme süreci için, bu morfemin leksik anlamından tamamen sıyrılması, donuklaşması ve tek başına kullanılamaması ifade edilmektedir. Bu tanıma göre, yukarıda bahsedilen tasvir fiilleri, tek başına kullanılamama kriterini sağlayamasa da anlamca donuklaşarak gramerleşme sürecine girmiş yardımcı fiillerdir. Yine bu bağlamda bu tasvir fiillerinin Hint-Avrup dil grubundaki dillere ait modal fiil yapılarıyla karşılaştırılmaları ve eş tutulmalarını da modal fiillerin ancak cümle içinde anlam ve görev kazanmalarından dolayı söz konusu değildir.

Tasvir bildiren yardımcı fiiller, standart Türkiye Türkçesinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Kullanış yerlerine göre bu fiiller, farklı anlam ve işlevler yüklenir. Böylece Türkçenin zenginliği ile tasvir fiillerinin kazandığı geniş anlamlar ortaya çıkar. Bu durum sadece yazı dili için değil, Türkiye Türkçesi ağzları için de geçerlidir. Kütahya ve yöresi ağzlarında da tasvir fiillerinin sıklıkla kullanıldığı belirlenmiştir. Nitekim *bil-* fiil 596, *dur-* fiili 40, *gel-* fiili 149, *git-* fiili 94, *kal-* fiili 13, *koy-/ko-* fiilleri 28, *yaz-* fiili 5 olmak üzere 1619 defa kullanılmıştır. Tespit edilen tasvir fiillerinin yapıları, yazı diliyle benzerlik göstermektedir. Standart dilde esas fiile birer zarf-fiil eki ile bağlanan bu yardımcı fiiller, {- (y)A}, {- (y)I/- (y)U}, {-Ip/-Up} zarf-fiillerin yanında zaman kiplerini de almaktadır.

Kütahya ve yöresi ağzlarında tespit edilen tasvir fiillerinin esas fiile bağlanma biçimleri şöyledir:

Tablo 1: Kütahya ve Yöresi Ağzlarında Tasvir Fiilleri

Bil- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -A/-U + bil-
Olumsuz Yapı	Asıl Fiil + -(y)A + -mA(z/s)/-mI(z/s)
Dur- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -Ip/-Up + dur-; Asıl Fiil + Geniş Zaman Kipi (-Ir/-Ar) + dur-
Olumsuz Yapı	Asıl Fiil + dur- + ma
Gel- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -A/-Ip/-Up + gel-; Asıl Fiil + Zaman/Dilek Kipi + gel-
Olumsuz Yapı	Asıl Fiil + gel- + mA(z)
Git- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -Ip/-Up + git-; Asıl Fiil + Zaman Kipi + git-
Olumsuz Yapı	Asıl Fiil + -Ip + git- + me

Kal- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -(y)A/-Up + kal-; Asıl Fiil + Zaman Kipi + kal-
Koy-/Ko- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -A/-Ip/Up + goy-/go(r)-; Asıl Fiil + Zaman/Dilek Kipi + goy-/go(r)-
Ver- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + (y)A/-(y)I/-(y)U + ve(r)-; Asıl Fiil + (y)ve(r)-
Olumsuz Yapı	Asıl Fiil + -mA(y)/-mU(y) + ve(r)-; Asıl Fiil + (-U) + ve(r)- + mA(z)/-mI(z)
Yaz- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -A + yaz-

Diğer tasvir fiilleri olarak adlandırılan *çık-*, *geç-*, *geçir-*, *getir-*, *götür-*, *var-* fiillerin esas bağlanma şekilleri şöyledir:

Tablo 2: Kütahya ve Yöresi Ağızlarında Diğer Tasvir Fiilleri

Çık- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -Ip/-Up + çık-
Geç- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -Ip + geç-; Asıl Fiil + Görülen Zaman Kipi (-DI) + geç- Asıl Fiil + Geniş Zaman Kipi (-Ir) + geç-
Geçir- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + Görülen Zaman Kipi (-DI) + geçir-
Getir- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + Geniş Zaman Kipi (-Ir/-Ar) + getir-
Götür- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -Ip/-Up + götür-
Var- Tasvir Fiili	
Olumlu Yapı	Asıl Fiil + -A + var-

Fiillerin kullanım sıklığı, anlam ve işlevleri ile ilgili elde edilen veriler ise şu şekildedir:

1. Her ilçede kullanılma oranları farklılık gösterse de en çok kullanılan tasvir fiili *ver-* fiilidir. Standart Türkiye Türkçesinde de kullanıldığı gibi bu yöre ağzlarında da “tezlik, çabukluk, birdenbirelik, kolaylık, asıl fiili tekrarlayarak pekiştirme, rica” anlam ve işlevlerinde kullanılmaktadır. Bulunan örneklerde bu fiilin sonundaki /r/ ünsüzünün düştüğü örneklerle çokça rastlanılmıştır.

2. Kullanılma sıklığına göre *ver-* fiilini takip eden tasvir fiili ise *bil-* fiilidir. Fiil, “yeterlilik”, ve “ihtimal” anlamlarında olumlu; “yeterlilik” yani “gücü yetmeme” anlamında olumsuz yapılarda kullanılmaktadır. Fiilin olumsuz yapılardaki kullanımı olumlu yapılara göre daha çoktur.

3. Standart Türkiye Türkçesinde süreklilik ve devam etmeyi ifade etmek için kullanılan *gel-* tasvir fiili, Kütahya ve yöresi ağzlarında da aynı işlevde kullanılmaktadır. Bununla birlikte fiilin “anilik, apansızlık, tezlik, kolaylık” anlamlarında da kullanımı yaygındır.

4. *Gel-* fiilinden sonra sık kullanılan süreklilik fiili ise *git-* tasvir fiilidir. Yazı dilinde *gel-* fiili ile aynı işlevde olan bu fiil, Kütahya ve yöresi ağzlarında da aynı işlevdedir. Ayrıca fiilin “tezlik, kolaylık, umursamazlık, uzaklaşma” anlamlarında kullanımı da bulunmaktadır.

5. Süreklilik fiilleri içerisinde kullanılma sıklığı en düşük olan *dur-* tasvir fiilidir. Fiil, Kütahya ve yöresinde “devam etme, süreklilik” anlamlarında kullanılmaktadır. *Kal-* ve *koy-* tasvir fiilleri de yazı dilinde olduğu gibi “süreklilik, devamlılık” ifade eder. Bu fiiller, süreklilik fiilleri içerisinde en az

kullanılan fiiller arasında yer alır. Yöre ağzından kaynaklanan, ön sesteki tonsuz /k/ ünsüzünün tonlularak /g/ ünsüzüne dönüştüğü görülmektedir.

6. Bölgede en az kullanılan tasvir fiili *yaz-* fiildir. Yazı dilinde de kullanımı oldukça azdır. Birçok araştırmacıya göre bu fiil kullanımdan düşmüştür. Kütahya ve yöresi ağzlarında da bu tasvir fiilinin nadiren kullanıldığı belirlenmiştir.

7. Yöredeki tasvir fiiller içerisinde *bil-*, *dur-*, *gel*, *git-*, *ver-* fiillerinin olumsuz yapılarına rastlanılmıştır. *Kal-*, *koy-/ko-* fiillerinin ise, olumsuz yapılarının kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu yapılar içerisinde özellikle *bil-* tasvir fiilinin olumsuz şekli olumlu yapıdan daha fazla kullanılmıştır.

8. Sık kullanılmamakla birlikte *çık-*, *geç-*, *geçir-*, *getir-*, *götür-*, *var-* fiillerinin de tasvir fiili olarak kullanımları mevcuttur. *Gör-* fiili, tasvirî fiil olarak dilbilgisi kitaplarında yer alsa da Kütahya ve yöresi ağzları metinlerinde tasvirî fiil olarak kullanıldığı örneğine herhangi bir metinde rastlanılmamıştır.

9. Tasvir fiillerin Kütahya ve ilçelere göre kullanımı şu şekildedir:

Tablo 3: Kütahya ve Yöresi Ağzlarında Tasvir Fiillerinin İlçelerde Kullanımı

Tasvir Fiillerinin Merkez ve İlçelerde Görünümü								
	<i>bil-</i>	<i>dur-</i>	<i>gel-</i>	<i>git-</i>	<i>kal-</i>	<i>koy-/ko-</i>	<i>ver-</i>	<i>yaz-</i>
Merkez	x		x	x		x	x	
Altıntaş	x	x	x	x		x	x	
Aslanapa	x	x	x	x			x	x
Domaniç	x	x	x	x	x	x	x	
Dumlupınar	x	x	x	x	x	x	x	x
Emet	x		x	x			x	
Gediz	x	x	x	x	x	x	x	
Pazarlar	x		x	x	x		x	
Simav	x	x	x	x	x	x	x	x
Şaphane	x		x			x	x	
Tavşanlı	x	x	x	x	x		x	

Sonuç olarak diyebiliriz ki başta Gülensoy'un *Kütahya ve Yöresi Ağzları* adlı çalışması olmak üzere Kütahya'nın ilçelerini kapsayan lisansüstü tezlerinde yer alan derleme metinler, Kütahya ve yöresinde kullanılan tasvir fiilleri ve bunların kullanım sıklıkları hakkında değerlendirmeler yapılmasında büyük rol üstlenmiştir. Özellikle ilçe ağzları bazında kullanılan tasvir fiillerinin yaygınlığıyla ilgili önemli verilere ulaşılmıştır. Ancak lisansüstü düzeyinde bilimsel çalışma olmadığı için Çavdarhisar ağzında bulunan tasvir fiillerine ait herhangi bir veri elde edilememiştir. Bunun yanında Kütahya Merkez ağzı hakkında sahip olunan veriler de sınırlıdır. Merkez'le ilgili sadece Gülensoy ve Sır Dünder'in birkaç bilimsel yayımları bulunmaktadır. Bunlar da tasvir fiillerinin kullanımıyla ilgili bilgiler içermemektedir. Bu durum, tasvir fiilleri için Kütahya ve yöresi ağzları ile ilgili verilerin ana hatlarıyla da olsa tamamlanmasına engel teşkil eder. Dolayısıyla yapılan çalışmaların eksik kalmasına neden olur. Bu itibarla bilimsel çalışma yöntemleri dâhilinde Kütahya Merkez ve Çavdarhisar ağzı ile ilgili yeni derleme çalışmalarının yapılması, derlenen metinlerin morfolojik açıdan incelenmesi, kullanılan tasvir fiillerinin de buna göre yeniden belirlenmesi gerekir.

Yazarlık Katkısı

Çalışmamız tek yazarlı olarak yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

Aydeniz, S. (1995). Türkiye Türkçesinde Tasvirî Fiiller ve Fonksiyonları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gürer Gülsevin), Afyon: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aydın, N. (2008). Kütahya Altıntaş Yöresi Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. (10. Basım). Ankara: TDK Yayınları.
- Bayraktarlar, T. (2014). Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde Tasvirî Fiiller, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Yrd. Doç. Hüseyin Yıldırım), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bekar, B. (2011). Kütahya Domaniç Ağzı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Biber, S. (2010). Kütahya Gediz ve Yöresi Ağzı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe Dilbilgisi*. (3. Basım). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Demir, N. (1994). "Birleşik Fiiller ve Vurgu: -iver- Şeklinin Görevlerini Tespitte Vurgunun Rolü". *TDAY Belleten*, 42(1994). Ankara: TDK Yayınları, 83-94.
- Demirci, E. M. (2019). Kütahya Şaphane Ağzı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deny, J. (1941). *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*. (çev.: Ali Ulvi Elove). İstanbul: Maarif Matbaası.
- Dinç, M. A. (2009). Kütahya Simav Ağzı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ediskun, H. (2003). *Türk Dilbilgisi*. (8. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ekinci, F. (2019). Kütahya Dumlupınar ve Yöresi Ağzı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Prof. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, M. (2007). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayın.
- Gabain, A. von. (1953). "Türkçede Fiil Birleşmeleri". *TDAY-Belleten*, c. 16, Ankara: TDK Yayınları, 16-28.
- Gabain, A. von. (2007). *Eski Türkçenin Grameri*. (Çev.: Mehmet Akalın). (5. Basım). Ankara: TDK Yayınları.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. (4. Basım). Ankara: TDK Yayınları.
- Gökçe, F. (2013). *Gramerileşme Teorisi ve Türkçe Fiil Birleşmeleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kara, F. (2011). Bil- Tasvir Fiilinin İşlevleri. *Turkish Studies*, 6(1), 1421-1438.
- Karahan, L. (2012). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. (4. Basım). Ankara: TDK Yayınları.
- Öztürk, D. (2008). Kütahya Emet Yöresi Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, D. (2014). *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynamış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*. Ankara: TDK Yayınları.
- Şahin, H. (2000-2001). "Kutadgu Bilig'de Tasvirî Fiiller". *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2(2), 95-105.
- Şahin, H. (2002). "Türkiye Türkçesinde -İp Ulaçlı Fiillerin Durumuna Bir Bakış", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 99-105.
- Tayşi, M. (2007). Tavşanlı ve Yöresi Ağız İncelemeleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) (<http://www.tdk.gov.tr>, *bilmek* maddesi. Erişim tarihi: 21.07.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *durmak* maddesi. Erişim tarihi: 07.08.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *gelmek* maddesi. Erişim tarihi: 17.08.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *kalmak* maddesi. Erişim tarihi: 23.08.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *koymak/komak* maddesi. Erişim tarihi: 02.09.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *vermek* maddesi. Erişim tarihi: 02.09.2022.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük (tarihsiz) <http://www.tdk.gov.tr>, *yazmak* maddesi. Erişim tarihi: 03.09.2022.
- Yavaş, Ö. (2009). Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yumurtacı, A. (2012). Kütahya Pazarlar Ağzı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Bilal Aktan), Kütahya: Dumlupınar Sosyal Bilimler Enstitüsü.